

SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Nr. 46 - november 2013 - Årgang 24

INNHold

Leder _____	3
Lekeapparater på Østensjø skole _____	3
Hekkebestanden av hettemåker tredoblet _____	3
Rusken-aksjonen 2013 _____	5
Ferdselsteller: 250 000 besøkende i miljøparken _____	6
Moskusurt _____	7
Hvor er humlene om vinteren? _____	8
Bydelsdagen 2013 _____	9
Beitedyrene sommeren 2013 _____	10
Hvorfor slått i miljøparken? _____	12
Jan Økland (1931-2013) _____	13
Vassdragspris til Rustad skole _____	14
Kampen mot fremmede arter i 2013 _____	15
Christinedal og Harry Fett – fredning _____	16
Østensjøvannet våtmarkssenter – status _____	8
Eplepressen på Abildsø gård _____	19
Østensjødagen 2013 _____	20
Dvergflaggermus _____	22
Blomsterhagen på Abildsø gård _____	23
Plakat: Østensjøvannet naturreservat _____	24
Cathrines hjørne: forfatteren Sigurd Senje _____	26
Flaggermusnatt _____	30
«Tors benk» ved Sagdammen _____	31
Høstfarger og enkeltbekkasin _____	32
Ny vervebrosjyre _____	33
Villblomstenes dag _____	34
Tor Holtan-Hartwig (1927-1913) _____	37
Miljøpris til Oppsal skole – Rusken-aksjon 2012 _____	38
Nytt fra Oslo Elveforum _____	39
Elektrisk fiske i Ljanselva – etter forurensing _____	40
Østensjø og Abildsø gård – slått og tresking _____	41
Skjøtselsarbeid og dugnad 2013 _____	42
Bogerudmyra vest _____	44
Alna i fakkellys – Østensjøbekken _____	45
Bakkehavn sør _____	46

OPPDAGET FORURENSNING ELLER SKADDE DYR? VED FORURENSNING, OLJEUTSLIPP ELLER LIGNENDE, KONTAKT VANN OG AVLØPSETATENS TELEFONVAKT: 23 43 79 00 (HELE DØGNET!). SER DU SKADDE DYR SOM KUNNE TRENGE HJELP, RING DYRE-AMBULANSEN PÅ 02222 (KOMMUNAL INSTANS) ELLER FUGLEHJELPEN: 90 08 61 61.

ØSTENSJØVANNETS VENNER

POSTBOKS 77 OPPSAL, 0619 OSLO

REDAKSJON: AMUND KVEIM (ANSV.RED.)
LEIF-DAN BIRKEMOE (REDAKTØR), AUDUN BREKKE
SKRINDO OG TORE NESBAKKEN

DESIGN OG LAYOUT: LOUD AND CLEAR AS

GRAFISK PRODUKSJON: 07.NO

E-POST/NETTSIDER
POST@OSTENSJOVANNET.NO
WWW.OSTENSJOVANNET.NO

SOTHØNA: ISSN: 1504-0615
ORGANISASJONSNUMMER: 983 034 446
ANNONSESIDER: STYRET
LOGO: ANNE DURBAN
OPPLAG: 2400

FORENINGENS STYRE:

LEDER:
AMUND KVEIM 975 44 552
E-POST: AMUND.KVEIM@OSTENSJOVANNET.NO

NESTLEDER:
FINN A. GULBRANDSEN 481 58 776
E-POST: FI-GUL@ONLINE.NO

STYREMEDLEM/SEKRETÆR:
TORE NESBAKKEN 970 11 340
E-POST: TORE-NES@ONLINE.NO

STYREMEDLEM/KASSERER:
LEIF-DAN BIRKEMOE 901 25 523
E-POST: DBIRKEMO@ONLINE.NO

STYREMEDLEM/ANSVAR FOR MEDLEMSBASEN:
EIRIK RUDI WERNER 958 65 272
E-POST: EIRIK@MILJOWERNER.NO
ADRESSE FOR MEDLEMSENDRINGER.

STYREMEDLEM:
LISE M. JOHANSEN 909 14 614
E-POST: LISEMARRY@GMAIL.COM

STYREMEDLEM:
ØIVIND MÆLAND 948 86 826
E-POST: ØYVIND.MÆLAND@VIKENFIBER.NO

VARAMEDLEMMER:
PAUL H. FEKJÆR, SIGRUN ANTONSEN,
ANDREAS PETTER JENSEN, PER NYGAARD

VALGKOMITE:
TORE NESBAKKEN, LIV SOMMER HOLMEN,
AUDUN BREKKE SKRINDO

ØSTENSJØVANNET VÅTMARKSSENTER:
AUDUN BREKKE SKRINDO 470 24 884.
E-POST: AUDUN.SKRINDO@SABIMA.NO

REVISOR: BDO AS

MEDLEMSKONTINGENT
HOVEDMEDLEM KR. 150
HUSSTANDSMEDLEM KR. 20
FORENINGER O. L. KR. 400
FIRMA/BEDRIFT O. L. KR. 800

REDAKSJONEN AVSLUTTET 11.11.2013

FORSIDEFOTO: FLAGGSPETT MED UNGE PÅ TALLBERGET.
FOTO: LEIF-DAN BIRKEMOE 17. JUNI 2013. CANON EOS 60D:
F/4, 1/1600 SEK., ISO 3200, 184 MM. (CANON 70-200 MM).
BAKSIDEBILDENE: FOTO: LEIF-DAN BIRKEMOE 5. OKTOBER 2013.

LEDER:

Vernearbeidet for Østensjøvannet - en tålmodighetsprøve
I mer enn tretti år har Østensjøvannets Venner arbeidet for varig vern og forsvarlig skjøtsel av Østensjøvannet med omkringliggende natur- og kulturlandskap. I forrige nummer av Sothøna skrev vi at arbeidet har gitt resultater, men også at store utfordringer fremdeles ligger foran oss. Dessverre er vårt arbeid en tålmodighetsprøve.

Det er nå over 20 år siden vannet ble fredet og over 10 år siden kommunen utarbeidet en grundig forvaltnings- og skjøtselsplan for området. Dessverre uteblir mange store og nødvendige skjøtselstiltak og behovet for innsats vokser. Samtidig utfører Østensjøvannets Venner, i samråd med Fylkesmannen og Oslo kommune, årlig tusenvis av dugnadstimers arbeid i form av bl.a. slått, krattrydding og fjerning av fremmede plantearter. Vi er stolt av innsatsen, men det er jo meningen at vår innsats skal være et tillegg til offentlige etaters tiltak og ikke en erstatning.

Vi møter stor velvilje i de kommunale etatene, men begrensede ressurser fører til stramme prioriteringer og kortsiktige løsninger. Vi etterlyser derfor klarere føringer og nødvendige bevilgninger fra bystyret. I flere år har det vært klart at vannet må få et nytt avløpssystem i nord. Sterk erosjon og ødelagt hekkesesong for flere fuglearter har vært en årlig foreteelse. At det skal ta årevis å få etablert den nye prosjekterte løsningen er for oss uforståelig og uakseptabelt. Vi konstaterer med bekymring at arbeidene igjen er utsatt og at de trolig først igangsettes i 2014.

Oslo har startet arbeidet med å tilpasse seg EU's vanndirektiv. Dette innebærer at våre vann og vassdrag innen 2021 skal ha en god økologisk og kjemisk tilstand, og for Østensjøvannet gjenstår svært mye arbeid før dette målet nås. Arbeidet har startet ved at man har skaffet seg oversikt både over dagens tilstand og aktuelle prioriterte tiltak. Problemet, slik vi ser det, er at disse foreslåtte tiltakene har vært vel kjent i mange år, og at det kun har vært et spørsmål om prioritering og finansiering.

Tellinger viser at en kvart million besøkende årlig oppsøker Østensjøområdet og det er derved trolig et av Norges mest besøkte naturområde. Dette burde være et utstillingsvindu for Oslo kommunes miljøpolitikk. Vi fortsetter vårt arbeid, både dugnadsarbeidet og arbeidet med å informere og påvirke beslutningstagere i politikk og administrasjon. Som medlem i Østensjøvannets Venner hjelper du våre tillitsvalgte ved å vise at det er mange som står bak våre krav. Vi vil imidlertid sette stor pris på om enda fler melder seg til frivillig arbeid.

Vi ønsker våre medlemmer og leserne av Sothøna en fin jul og vinter og håper å se mange av dere ved vannet kommende sesong.

Østensjø, november 2013
Amund Kveim
Leder

LEKEAPPARAT OG BALLBINGE

Mandag 7. oktober, første dag etter høstferien, ble det nye lekeapparatet og ballbingen på Østensjø skole offisielt åpnet og tatt i bruk. Arbeidet hadde pågått i lang tid og spenningen var stor da anlegget endelig sto ferdig. For å regulere bruken er det ordnet med faste dager for de forskjellige klassetrinn. Dette var nødvendig for at alle elvene skulle få slippe til.

Lekeapparatene er først og fremst beregnet på bruk i skoletiden, men i helgene har det også vært stor pågang. Bildet er tatt søndag 13.10.2013. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

2

Finn Arnt Gulbrandsen fra ØVV viser Pernille Botzet og Jon Markussen fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus området ved Lilleskogen der det ble utført skjøtsel av ØVVs dugnadsgjeng sist vinter.

HEKKEBESTANDEN AV HETTEMÅKER TREDOBLET!

Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Bymiljøetaten var på befaring ved Østensjøvannet 11. juni. Hensikten var å få et inntrykk av virkningene etter vinterskjøtselen til ØVVs dugnadsgjeng. Det ble også pekt ut områder som bør skjottes kommende vinter.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Jon Markussen fra Fylkesmannens miljøvernavdeling var godt fornøyd med øyene som har gitt økt hekking av hettemåker. På Bekkasinmyra står gresset saftig og grønt etter at det i tre sesonger har vært utført krattrydding av dugnadsgjengen, foreningen ØX og adopsjonsskolene.

Oppsiktsvekkende resultater

Det skulle vise seg at det gode hekkeresultatet for hettemåker vekket oppsikt hos Fylkesmannen. 14. august slo Fylkesmannen det opp på hjemmesiden noe vi bare kan være stolte av. Lokalpressen – Nordstrands Blad - slo nyheten opp over en helside. Med god skjøtsel fra grupper i nærmiljøet ved Østensjøvannet har antall hekkende hettemåker økt til det tredobbelte, fra 100 til 300 par, heter det i Fylkesmannens omtale.

- Vi har gitt tilskudd til Østensjøvannets Venner. Særlig seniorgruppa har gjort en stor innsats, ikke minst med åpning av beiteområdet på Bekkasinmyra og trefelling på utvalgte øyer, forteller Jon A. Markussen ved Fylkesmannens miljøvernavdeling. Dessuten har skoleklasser i samarbeid med Østensjøvannets Venner adoptert sine egne områder. - Der driver de skjøtsel ved blant annet å klippe ned vegetasjon der seniorgruppa tidligere har gjort grovarbeidet, sier Markussen.

Har holdt vegetasjonen nede

Hettemåker hekker tradisjonelt i kolonier, og ofte tilknyttet våtmarker og ferskvann. Østensjøvannet er et vernet våtmarksområde, og skulle være ideell for hekking, men når holmene i reservatet blir for tettvokste med busker og trær, blir disse mindre

egnet til hekking. Hettemåker plasserer gjerne reiret på bakken eller i sivkanten. Når buskvegetasjonen blir for høy og tett, mister hettemåkene oversikten over mulige farer som truer og velger andre steder for å hekke.

Opptur i nedgangen

Hettemåken er rødlistet, med statusen nær truet. Fugletellinger i indre Oslofjord viser at bestanden er i sterk nedgang. I toppåret 1987 hekket over 14 000 par med hettemåke i indre Oslofjord. I år er det bare registrert 1604 hekkende hettemåkepar, som er tidenes laveste registrering.

Takk for hjelpen

- Dette tatt i betraktning, så er utviklingen ved Østensjøvannet ekstra gledelig, sier Markussen.

- Vi takker for hjelpen og det svært gode samarbeidet, og gleder oss over det fine resultatet.

Hettemåkene er ofte viltre om våren. Stille er de heller ikke.

Fra venstre: Pernille Botzet fra Fylkesmannen, Johan Mollatt fra ØVV, Jon Markussen fra Fylkesmannen, Finn Arnt Gulbrandsen og Lise M. Johansen fra ØVV, Emilie Agnæss fra Bymiljøetaten og Amund Kveim fra ØVV samlet ved fugleskjulet under befaringen 11. juni.

Befaringen inkluderte også Bekkasinmyra som er blitt et frodig beiteområde etter krattryddingen.

SYV SKOLER «RUSKET» -RUSKEN-AKSJONEN 2013

TEKST LISE M. JOHANSEN

Også i år ble Rusken gjennomført ved og rundt Østensjøvannet. Mange ivrige elever og lærere fra 7 av de 8 adopsjonsskolene deltok. Det er 4. klassene som har den jobben. På en av skolene var det 5. klassene, da det ikke passet for 4. klassene. Takk til det trinnet som "rusket" to år på rad!!

På grunn av den "strengte" vinteren vi hadde, ble arbeidet utsatt. Snø og slaps måtte vike før jobbingen kunne begynne. Vi måtte også ta hensyn til fuglenes hekking, så det ble en hektisk tid for å bli ferdig med ryddingen, men flinke elever og lærere tok dette "på strak arm". Som takk for arbeidet fikk klassene en liten påskjønnelse til klassekassene.

Ruskengeneralen Jan Hauger fra Oslo kommune har fått med seg elever fra Rustad skole til å innlede Ruskenaksjonen 2013. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Vi i Østensjøvannets venner takker alle for jobben i år og håper neste års 4. klasser er klare til våren i 2014.

MINST 250 000 BESØK- ENDE I MILJØPARKEN!

FERDSELSTELLER – ET VIKTIG MIDDEL FOR FRAMTIDSPLANLEGGINGEN.

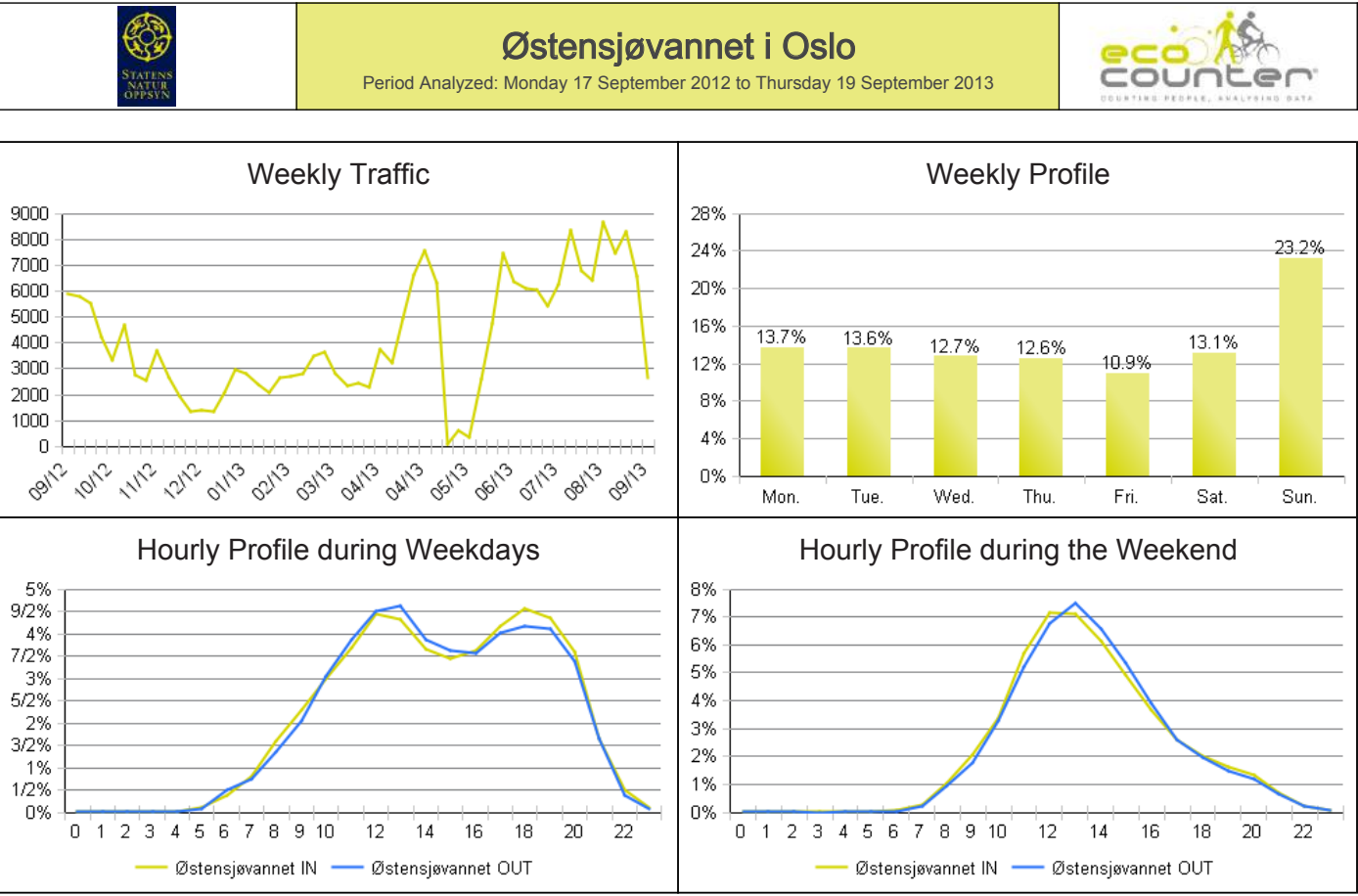
Statens naturoppsyn monterte for et drøyt år siden en ferdselsteller på et sted ved Østensjøvannet. Hensikten var å få en oppfatning om hvor mange mennesker som besøker Østensjøvannet. Hele 218 500 passeringer er gjort første året!

AV FINN ARNT GULBRANDSEN

Telleren greier ikke å skille f. eks to og to eller fire og fire når de passerer på linje ved siden av hverandre. Den teller en person. Den registrerer selvsagt ikke folk som bare er innom deler av området og ikke passerer telleren.

250 000 besøkende

Det er derfor rimelig å anta at minst 250 000 mennesker har besøkt Østensjøområdet miljøpark i løpet av de siste tolv månedene. Tallene viser med all tydelighet at slitasjen på området må

HVOR ER HUMLENE OM VINTEREN?

Snart er det slutt på øyestikkermes hvileløse flukt over eng og myr og glitrende vann. Snart er sommerfuglene blitt et bleknet minne om solvarme, fargestrålende dager. Snart er humlene borte. Men hvor er de? For når neste sommer har smeltet av seg snø og is, og sola igjen kan varme en frossen skrott, så kommer de jo fram igjen (håper vi). Men hvorfra?

AV MORTEN FALCK (MORFALC@ONLINE.NO)

Øyestikkerne har sitt larvestadium i vannet. Der er de om vinteren - uten vinger, og tunge og vintertykke i kroppen, men ellers lar de oss ane hvordan de kommer til å se ut som voksne - akkurat som tenåringer. Og sommerfuglene, de som overvintrer som voksne, stikker seg vekk på loft og i barksprekker, senker kroppstemperaturen og går i dvale - og håper det holder. De som ikke fryser i hjel, vil glede oss når våren kommer.

Men alle de lodne, små humlene?

Går døden i møte

Svaret er like sørgelig som sant: De går døden i møte, hvis de ikke allerede er døde. For når høsten kommer og det blir mindre nektar å finne, så dør humlene - som regel slitne og svekket av alderdom. Nye egg blir ikke lagt, så hele humlebolet går under. Også humledronningen dør til slutt.

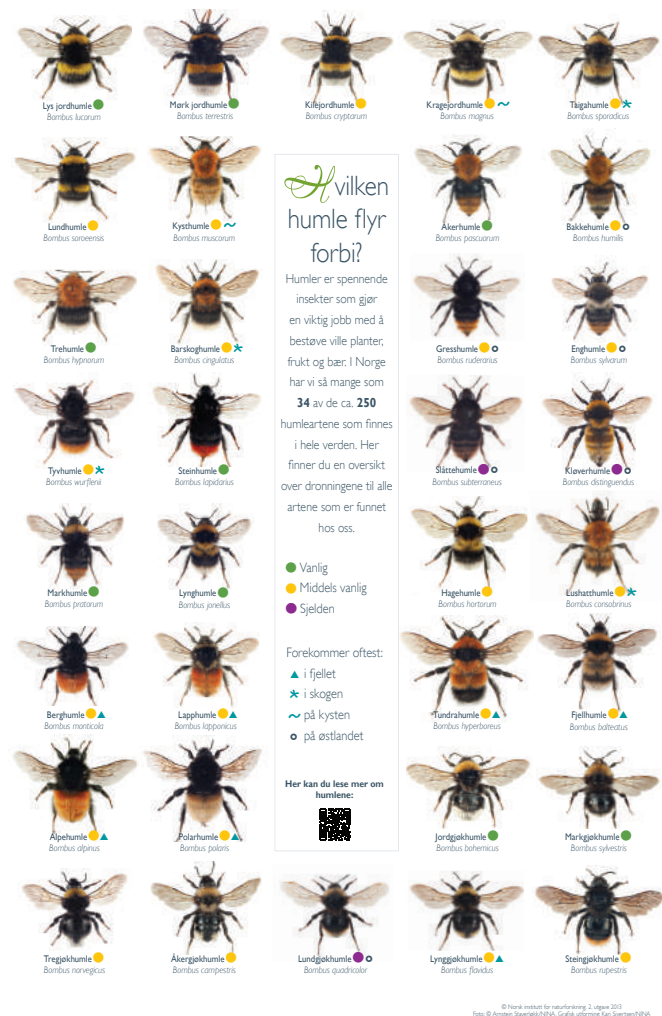
De nye dronningene

De eneste humlene som overlever vinteren, er de nye dronningene, som høysommers paret seg med en hannhumle. Han døde kort tid etterpå. Hun skal føre slekten videre og bygge en ny humlekoloni neste sommer. Men først må hun leve gjennom vinteren.

Graver seg ned

For å greie det, finner hun et passende sted på bakken, helst i skyggen, og graver seg ned. Hun graver seg omtrent ti centimeter ned i jorden, og der lager hun et lite hi, på størrelse med en drue. Hun fører det ikke, men legger seg til å sove rett på marken. Og der ligger hun i ro til våren er godt i gang, og snøen smelter også i skyggen. Da er det kommet såpass med vårblomster at det er mulig for en liten humle å overleve, og å starte sommerens hektiske liv.

Humler

Humleplakaten, laget av Artsdatabanken, NINA og Hageselskapet. Alle foto: Arnstein Staverløkk.

Hannhumlene har ingen brodd

Liten og liten, sier du kanskje, det er jo bare svære humler å se om våren. Det har en enkel forklaring: Alle humlene du ser om våren er dronninger, og de er jo større enn arbeiderne, som dukker opp senere på sommeren. De første arbeiderne er alltid små, for de har fått mindre mat enn de søstrene sine som dukker opp senere på sommeren. Ja, for alle humlene i et bol er søstre, helt til hannhumlene dukker opp senere på sommeren. Søstre eller brødre, de er i alle fall i familie, for de har samme mor og far. Men hannhumlene har ingen brodd, og kan ikke stikke.

Hunnhumler, og de har en brodd

Ja, for de humlene du vanligvis møter, er hunnhumler, og de har en brodd som de kan stikke med. Akkurat som hos andre bier er brodden hos humlene forsynt med mothaker, og når de stikker, er det for første og siste gang. Brodden blir sittende fast, og livsviktige organer blir ødelagt, så humlen som stakk, den dør.

Mange tror at humlene “brenner”. Det er fordi stikket gir en brennende smerte. Men det er like fullt et stikk, akkurat som av bier eller veps. Humlene er egentlig en slags veps, og hører til i den største av alle insektordener, som tidligere ble kalt årevingete (direkte oversatt fra latin: *Hymenoptera*), men som vi nå kaller veps, og som også omfatter maur, bier og mindre kjente familier, som gullveps, snylteveps, galleveps og planteveps.

Ganske fredelige

I denne myldrende ordenen er humlene de største. De er også ganske fredelige og godmodige av seg. Hvis du er ganske forsiktig, kan du klappe en humle - men trekke deg tilbake når den reagerer! Ikke la hånden ligge som om det var en katt eller hund du klappet!

Mystiske sykdommer

Av veps har vi godt og vel 8000 forskjellige arter her i landet - de aller fleste bare noen millimeter store. Så det er kanskje ikke så merkelig at vi har så mye som 35 forskjellige arter av humler, når vi regner med sibirhumla, som ble oppdaget i sommer. Det betyr at vi har svært mange arter - flere enn i varme land, f. eks., og det gjør det nødvendig med vernetiltak. Humlene er blant de viktigste bestøverne på mange planter - kløver og erteplanter av alle slag vil ikke kunne formere seg uten humlenes utrettelige virksomhet. Verdens bestander av bier (og humlene er en slags bier!) rammes av mystiske sykdommer og dør, og uten dem kan vi umulig klare oss. At vi ikke får honning uten bier, er bare en liten og uvesentlig del av problemet. Nesten alle matvarer er avhengige av biens bestøvning i ett eller flere ledd.

Dyrk gode nektar- og pollenplanter

Så hvis du har en hage, dyrk planter som er gode nektar- og pollenplanter for bier og humler. Krydderurter er fint, og gule og blå blomster er bra. Røde planter har biene ofte vanskeligere for å finne, men ofte oppfatter de ikke det røde som rødt, men ser blå nyanser i stedet. Fruktblomster, duftskjærsmine og gullbusk (*Forsythia*) er fint for humlene. Og om høsten er buskmure også et fint matfat.

Varmblodige

Og neste gang - kanskje neste sommer, kan du se nøye på humlene, og tenke på hvordan en så stor kropp kan fly med så små vinger. Svaret er at det kan den ikke!

Det svaret er selvsagt et teoretisk svar. I praksis har vi alle sett at de kan fly. Men det koster. De må ha mat, og de må ha varme. Humlene flyr fordi de greier å varme kroppen opp til ca. 30 grader celsius, og altså er varmblodige. Når de flyr. Så glem det du lærte på skolen om at insekter er kaldblodige, det må du nok behandle med en viss varsomhet - akkurat som annen barnelærdom. Det er ett av de mysteriene humlene har avdekket for oss.

Lune hi

Og hvis vi holder fokus på humler og bier i flere år, så vil vi kanskje få flere overraskelser. For hvem vet hvilke hemmeligheter de holder på, der de ligger og sover på jordgulvet i sine ørsmå, lune hi - ikke større enn en drue!

HESTERIDNING, KUNSTMALING OG BUNNDYR

- VARIERT PÅ BYDELSDAGEN 2013

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

På Bydelsdagen 9. juni ble Østensjøvannets Venner oppfordret av bydelen til å ta initiativ til diverse aktivitetsstasjoner rundt vannet. Av arrangementer var det fugletitting gjennom teleskop og hesteridning for barn. Østensjøvannets Venner hadde etablert seg med akvarium med en del bunndyrarter hentet opp fra Østensjøvannet. Østensjø Kunstforening stilte med flere staffelier ved Bølerbekken med tilbud til barn om å utfolde seg på kunstens premisser.

Islandshesten Dreki har fått en stødig rytter. Erik viser vei, mens Camilla, hestens eier, har den fulle kontroll.

Bunndyr fra Østensjøvannet er spennende å studere i akvarium. Her er det Amund Kveim fra ØVV som viser både stor dammusling og igler til interesserte.

Marius maler vannet med en svane på den blå flaten.

Barna i Havnehagan Friluftsbarnhage fikk mate sauene to ganger i uken.

GODT JOBBET!

-SAUENE PÅ BAKKEHAVN OG KALVENE PÅ BEKKASINMYRA SOMMEREN 2013

Rundt månedsskiftet mai/juni ankom beitedyrene til Bakkehavn og Bekkasinmyra. Sauene var først ute, lørdag 25. mai var de på plass. Kalvene på Bekkasinmyra ankom en uke senere, søndag 2. juni. Begge begivenheter er forøvrig kort omtalt i vår-nummeret av Sothøna.

TEKST TORE NESBAKKEN
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Bakkehavn

25. mai, mens jeg sto på ØVV stand ved fuglekikkerskjulet i forbindelse med Fuglenes dag, ringte telefonen. Det var Lise Hartvigsen. Hun befant seg i Ryenkryss, på vei fra Nittedal for å slippe sauene på beitet. Innen jeg nådde bort, var Lise der allerede og sauene på vei ut på enga. I dette sjette året med beiting på Bakkehavn var det tilbake til den moderne norske sauerasen, ingen spælsau i år.

I en av de beste somrene på mange år har 4 voksne og 7 lam hatt gode dager på Bakkehavn. De har ruslet bedagelig rundt og forsynt seg av friskt gress, godt passet på av barn og voksne i Havnehagan Friluftsbarnhage. Lammene som knapt var synlige i det høye gresset da de ble sluppet, har vokst seg store og fete. Ett av lammene viste tegn på sykdom rett etter at dyrene ble sluppet, men det gled over. Utover dette har sommeren forløpt uten dramatikk og alle sauene er nå trygt tilbake i Nittedal. De voksne

Johan Persbråten var tilbake og hentet kalvene 17. september. Også da måtte han lokke med brød. Foto: Lise M. Johansen.

ble hentet tidlig i september. Lammene fikk være igjen til etter Østensjødagen hvor de var et populært innslag. Barn og voksne valfartet til beitet hvor de fikk hilse på lammene og gi dem en godbit.

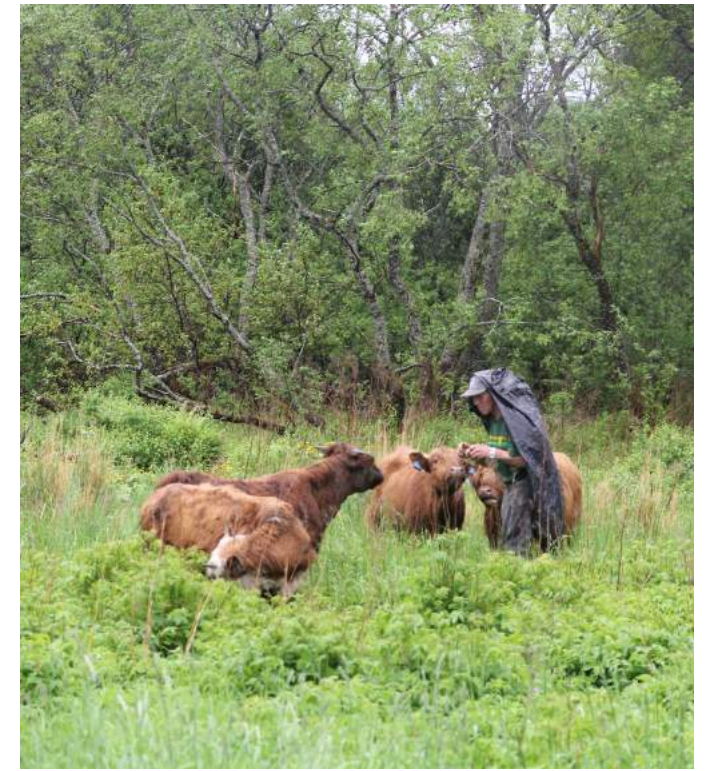
Bekkasinmyra

Forut for årets beitesesong hadde arbeidsgruppen med meget god hjelp fra Foreningen ØX ryddet enda bedre plass på beitet. I denne tredje sesongen er beiteforholdene betydelig forbedret i forhold til da vi startet.

Johan Persbråten leverte i år 4 kalver, en av rase skotsk høylandsfe og tre av blandingsrase mellom skotsk høylandsfe og

Johan Ellingsen fra Norges Vel, Beitepatruljen, sjekker om det er tilstrekkelig spenning på strømgjerdet. Til høyre kalveeier Johan Persbråten, deretter en medhjelper fra Persbråten gård.

Den dagen i begynnelsen av juni da kalvene ble satt ut på Bekkeasinmyra styrt-regnet det. Kalveeier Johan Persbråten tok en sekk over seg og lokket kalvene med litt brød inn på enga.

hereford. De fire ble etter hvert til tre. Den ene av kalvene viste seg nemlig å være en liten Houdini – en utbryterkonge – og en dag ble den funnet gående på utsiden av gjerdet. Persbråten mente at når den først hadde lært seg trikset var det fare for gjentagelse, og han fant det tryggest å ta den hjem til gården. De 3 som ble tilbake har hatt en fin sommer. Selv om dette ikke er lett å vurdere for en amatør, virker det i alle fall som om de har trivdes og lagt på seg. De er også et meget populært innslag for folk som passerer forbi.

Alt i alt en meget positiv sesong både på Bakkehavn og Bekkasinmyra. Disse dyrene er utrolig viktige med tanke på å vedlikeholde/gjenopprette kulturlandskapet rundt vannet.

Abildsø sykehjem er nær nabo til sauene.

HVORFOR SLÅTT?

– BAKKEHAVNTOPPEN, BAKKEHAVN SØR-ØST, VASSENGA OG SJØLI

TEKST FINN A. GULBRANDSEN

FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Hva er en slåttemark?

La oss se hva Miljødirektoratet sier om dette.

«Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. De er ofte overflateryddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i senere tid, og ikke gjødslet på moderne vis. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. De er urte- og grasdominert og oftest meget artsrike. De kan være åpne eller tresatt, såkalt lauveng. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåttemark (slåttemyr).

I det meste av Norge har slåttemarka vært det bærende elementet i gårdens produksjon helt fram til 1900-tallet. Introduksjon av kunstgjødsel på slutten av 1800-tallet gjorde det mulig å intensivere førproduksjonen av kunstgjødsel og

Dugnadsgjengen til Østensjøvannets Venner har benyttet ryddesag og vanlig rakeredskap under slått.

Tohjulstraktor med slåttebjelke krevde litt tid å bli kjent med.

konsentrere den til dyrka innmark. Behovet for den gamle slåttemarken minket, men flere steder i landet var semi-naturlige slåttemarker helt vanlig helt fram til 1950-tallet. I dag er de i stor grad gjengrodd eller de er gjødslet slik at det biologiske mangfoldet er redusert. Det er stort sett bare rester igjen av den tidligere så utbredte naturtypen. Gamle slåttemarker som ikke er gjengrodd brukes ofte til beite, noe som forandrer artssammensetningen og slår ut ømfintlige slåtteengarter». Slåttemark (myr) er en såkalt utvalgt naturtype som Miljødirektoratet finansierer skjøtsel av etter søknad. *Naturtypen er truet i Norge og oppført på rødlista over truede naturtyper.*

Bakkehavntoppen- åpen slåttemark

Bakkehavntoppen vil nok, etter hvert som restaureringen skrider fram, framstå som en åpen slåttemark. Vi vet at det finnes en del enghavre her, dunhavre finnes også. Bakkehavntoppen har Tor Erik Brandrud gitt naturverdien C. Med regelmessig slått vil den kunne nå B- verdi. Beliggenheten nær Østensjøvannet våtmarks-senter gjør den verdifull i undervisningssammenheng. Dersom plantene ikke skal skygges ut av mindre interessant vegetasjon, må den slås hvert år. (Se for øvrig Sothøna nr. 44 s. 26). Dugnadsgjengen til Østensjøvannets Venner har benyttet tohjuls- traktor med slåttebjelke, ryddesag og lja under slått her. Gresset ble raket sammen og levert som hageavfall. Dette er nødvendig for å unngå gjødsling av slåttemarka.

Vassenga nord for Bølerbekken - slåttemyr

«De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått. Myrslått opphørte i stor grad for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går gjerne svært langsomt, så flere myrer bærer fortsatt preg av denne høstingen» (Miljødirektoratet). Miljødirektoratet finansierer Bymiljøetaten etter søknad for at de skal utføre denne jobben. Her finner vi bl. a. den *rødlistete* planten *nikkebrønse*. Prinsippet blir det samme som nevnt over. Dersom ikke det blir slått, starter gjengroingen som på sikt vil føre til redusert mangfold. I år ble tohjulsstraktor med slåttebjelke benyttet her. Alt slått gress ble kjørt bort.

Sjøli – åpen slåttemark på næringsrik jord.

Denne gamle beitemarka øst for bakken opp til Manglerud skole hevdes også av Bymiljøetaten. Finansiering for skjøtselen står Miljødirektoratet for etter søknad. Her er det viktig å hindre gjengroing fordi vi bl.a. finner verdens største bestand (som hittil er påvist) av nordisk glansblomsterflue. I tillegg er det påvist en rekke rødlistete insekter nettopp på denne slåttemarka. Gjengroing vil legge forholdene til rette for andre, trivielle insekter. Bymiljøetaten benyttet traktor med slåmaskin for å få slått Sjøli.

Gjengroing er en trussel for arts mangfoldet i hele landet. Som du ser i Østensjøområdet er gjengroing noe Østensjøvannets Venner og Bymiljøetaten har tatt tak i. Staten finansierer tiltakene.

Vassenga nord for Bølerbekken. De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått. Dersom ikke det blir slått, starter gjengroingen som på sikt vil føre til redusert mangfold. Her er entreprenørselskapet ICC i gang på vegne av Oslo kommune.

PROFESSOR I LIMNOLOGI, JAN ØKLAND (1931-2013)

AV FINN A. GULBRANDSEN

At Østensjøområdet miljøpark faktisk omfatter de områdene det gjør i dag, har ikke vært noen selvfølge. Slutten av 1980-årene og begynnelsen av 1990-årene var preget av beinhardt arbeid i Østensjøvannets Venner (ØVV). Målet var å forhindre flere planlagte utbyggingsprosjekter rundt vannet. Vi var svært nøye med at våre argumenter skulle være tuftet på et skikkelig faglig grunnlag. Professor i limnologi (ferskvannslære) Jan Økland var en av våre viktige støttespillere.

Gjennom avisinnlegg og faglige råd til ØVV ga han oss solid støtte i arbeidet. Vi fikk fortalt ansvarlige politikere hvilken stor skade den planlagte utbyggingen på Abildsø gård ville påføre Østensjøvannet.

Økland var dosent og senere professor ved Universitetet i Oslo fra 1972 til 2001. Sammen med kona Karen Anna Økland gjorde han omfattende undersøkelser og kartlegging i mange vann og tjern i Norge. Ulike bunndyrgrupper ble registrert. I sin forskning oppdaget de nye arter for Norge nettopp i Østensjøvannet. Han hadde stor forkjærighet for Østensjøvannet og leverte både avisinnlegg og velformulerte, skriftlige protester mot det store utbyggingsforslaget på Abildsø gårds jorder.

«En av limnologiens hovedteser er at en innsjø er en del av landskapet. Dette oppsummerer innsjøens avhengighet av områdene

Jan Økland søker etter ferskvannssnegler i Engervann eller Semsvannet. Foto: Geir Hardeng.

rundt. Østensjøvannet er allerede hardt presset av bebyggelse i nærheten. De gjenstående åpne områder og skogholt har randverdi og fordi mye alt er borte, får det som er igjen spesiell betydning», er en av Øklands formuleringer foreningen har tatt med seg. Han presiserte også i protestene sine at Østensjøvannet har vært gjenstand for nasjonal og internasjonal forskning. Det er et referansevann der endringer i flora- og faunasammensetninger har blitt studert over tid.

Sammen med kona skrev han bl. a. de populærvitenskapelige bøkene *Vann og vassdrag bind 1–4* (1995–99) og *Oslo rundt langs vann og vassdrag – økologiske vandringer*. Vi minnes også hans vitenskaplige skrift “Må Østensjøvannet i Oslo restaureres” der forurensningssituasjonen i Østensjøvannet ble tatt opp i full bredde. Han bidro aktivt til å få den svært forurensete Godlia-bekken styrt unna vannet vårt.

Jan Økland ble født 3. januar 1931 og døde 2. juli 2013. Vi takker ham for god støtte i vårt tidligere arbeid og lyser fred over hans minne.

Rustad skoles 5. trinn i gruppe 2 (5.-7. trinn) har mottatt førstepremie av Bærums ordfører Lisbeth Hammer Krogh. Fra venstre Karoline, Benjamin, Wilhelm og lærer Anders Aspen.

Rustad skole fikk også med seg en 2. premie i gruppe 1, 4. trinn, med oppgaven "Kulturminner rundt Østensjøvannet". Bærums ordfører Lisbeth Hammer Krogh deler ut premien til klassens representanter.

"ØSTENSJØVANNET - DET VIRKELIG LEVENDE VANNET" -LEVENDE VASSDRAGSPRIS TIL RUSTAD SKOLE

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Finalen i konkurransen **Levende Vassdrag 2013** for grunnskolen i Oslo og Bærum, fant sted i Bærum rådhus onsdag 12. juni. Hver av finalistene fikk 10 minutter til å presentere sine oppgaver.

Det ble delt ut premier til tre grupper. Gruppe 1: 1. – 4. trinn. Gruppe 2: 5. - 7. trinn. Gruppe 3: 8. – 10. trinn.

Rustad skole deltok i gruppe 1 med 4. trinn, i gruppe 2 med 5. og 6. trinn. Det var skarp konkurranse mellom skolene. I sin begrunnelse uttalte juryen bl.a. at det var "imponerende å se den store arbeidsinnsats som elever og lærere har lagt ned".

"Østensjøvannet - Det virkelig LEVENDE vannet"

Stor var gleden for Rustad skoles 5. trinn i gruppe 2 da juryens leder Ida Fossum Tønnessen fra Oslo Elveforum kunne meddele at skolen hadde vunnet førsteprisen for oppgaven **"Østensjøvannet - Det virkelig LEVENDE vannet"**. Bærums ordfører

Lisbeth Hammer Krogh kunne dele ut førstepremien til lærer Anders Aspen som hadde med seg Karoline, Benjamin og Wilhelm. Prisen var et glassbilde av kunstneren Christine Balsløw, to sjekker, hver på kr. 3000 til henholdsvis skolen og klassen, pluss diplom. Rustad fikk også med seg en 2. premie i gruppe 1, 4. trinn, med oppgaven **"Kulturminner rundt Østensjøvannet"**. I gruppe 2 fikk 6. trinn diplom for oppgaven **"Ljanselva; vannkraft og kulturminner"**.

Førstepremien i de to øvrige gruppene gikk til Løren skole 4. trinn i gruppe 1 med oppgaven **"Planter kan skape rent vann"** og Uranienborg skole med oppgaven **"Frognereelva – for 50 år siden, i dag og om 50 år"**.

Levende Vassdrag bidrar til god læring om vassdrag og vannmiljø. Arrangør er Oslo Elveforum, Bærum Elveforum og Lysakerelvas Venner. I arbeidsgruppen har Østensjøvannets Venner vært representert med Finn Arnt Gulbrandsen.

FREMMEDE ARTER 2013 - HVA ER GJORT?

Også i 2013 har foreningen nedlagt et betydelig arbeid for å begrense tilvekst av fremmede arter i miljøparken. Styremedlemmer, arbeidsgruppen og andre frivillige har deltatt. 150 arbeidstimer er nedlagt.

TEKST TORE NESBAKKEN
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Sisyfosarbeid?

Den greske sagnkongen Sisyfos fikk som straff fra gudene å trille en stor stein opp på et fjell. Hver gang han nærmet seg toppen glapp taket, steinen rullet ned igjen og han måtte starte om på nytt. Slik tungt og endeløst arbeid som ikke fører til noe resultat, har etter han fått betegnelsen sisyfosarbeid. Når man atter et år befinner seg ute i "marken" omgitt på alle kanter av russekål og kanadagullris, kan man av og til bli overmannet av følelsen av at det nettopp er sisyfosarbeid man bedriver. Men, er det slik? Heldigvis ikke!

Russekål var mindre utbredt i 2013 enn tidligere år.

Hagelupin har vi så vidt kommet i gang med oppe på Bakkehavn.

Kanadagullris står gjerne som en høy og tett skog. Men det har blitt merkbart færre lokaliteter med stor og tett vekst etter noen år med arbeid for å begrense og helst utrydde arten.

Kanadagullris, russekål og hagelupin

Som i tidligere år er det russekål, kanadagullris og hagelupin vi har konsentrert oss om. Med hensyn til hagelupin har vi så vidt kommet i gang oppe på Bakkehavn, men her er det fortsatt mye å ta fatt i. Forekomstene av russekål ble ganske utførlig beskrevet i Sothøna nr. 44 hvor fjorårets kampanje ble oppsummert. Ved Abildsøbanen er planten borte, på øvrige lokaliteter finner vi den fortsatt, men ifølge de som har bidratt flittigst var det mindre planter i år enn tidligere.

Markant fremgang

For kanadagullris er fremgangen markant, planten er på mange steder helt borte. Et målbart bevis på dette er at vi har brukt langt færre arbeidstimer på kanadagullris i år enn i fjor. Vi hadde i år to dugnader på kanadagullris. Disse ble annonsert på vår hjemmeside og mange frivillige dukket opp. Vi rakk over store områder på disse to dagene, erfaringene var meget positive og vi vil satse på tilsvarende neste år.

Det kan tilføyes at med hensyn til de artene som Bymiljøetaten (BYM) har ansvar for – parkslirekne, kjempespringfrø og kjempbjørnekjeks – har vi ikke funnet disse i år og vi har heller ikke fått rapport fra BYM om at de har påvist eller plukket noen av disse.

Når det gjelder fremmede arter, fremstår Østensjøområdet miljøpark som unik i Oslo-sammenheng. Vi i Østensjøvannets Venner har all grunn til å være stolte av de resultater som er oppnådd. Styret takker alle som har bidradd i årets kampanje og ønsker alle som vil delta velkommen tilbake neste år.

Riksantikvar Jørn Holme mente det var flott å frede Harry Fettes vakre hjem 100 år etter at han ble riksantikvar.

KULTURMINNET CHRISTINEDAL

– FREDNING AV EIENDOMMEN TIL RIKSANTIKVAR, INDUSTRI-MANN OG KUNSTHISTORIKER HARRY FETT FREDES

Mølledammen og et løp av Østensjøbekken er del av fredningen

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Byantikvar Janne Wilberg ønsket mandag 7. oktober velkommen til villaen, hagen og dammen for å markere at man nå har fremmet forslag til fredning av eiendommen Christinedal etter kulturminneloven. Midlertidig fredning har det vært siden 2009. Markeringen fant sted på mosaikkterrassen med de mange tegninger av kjente kunstnere på den tiden Harry Fett var eier og vert på Christinedal.

100 år

-Det er flott at vi kan frede Harry Fettes vakre hjem 100 år etter at han ble riksantikvar, uttalte riksantikvar Jørn Holme. Harry Fett var riksantikvar fra 1913-1946. Riksantikvaren i dag må belage seg på en langt kortere periode, bemerket Jørn Holme.

Byhistorie

Byutviklingsbyråd Bård Folke Fredriksen sa i sin hilsningstale at stedet forteller mye om Oslos byhistorie. Oslo var en gang en stor industriby. Som ellers i byen er mange av industribygningene forsvunnet, slik det også er her. Derfor er det viktig å bevare noe

av det miljøet som fortsatt er igjen. Boligblokkene ligger der Høyenhall fabrikker lå og får representere industrien, uttalte byråden. Harry Fett var en innflytelsesrik person, både som kunsthistoriker og industrimann. Kanskje var Christinedal en av landets en gang viktigste adresser, mente byråden, som ikke la skjul på stedets betydning som samlingspunkt for mange av datidens innflytelsesrike personer.

Både byråd og riksantikvar nevnte i sine taler at det i dag er *Christinedal kunst- og kulturbarnehage* som har tilhold på eiendommen. Det er et uttrykk for kreativitet og mot, ble det uttalt.

Fredningsdokumentene

Riksantikvar Jørn Holme kunne som en symbolsk handling på markeringen av fredningssaken overlevere kopi av fredningsdokumentet til Barra Eiendom som i dag er eier av Christinedal og representanter for de to boligsameiene i Østensjøveien 81. Blomster ble overrakt til barnehagen som takk for gjestfrihet. Fanen til barnehagen fra 2009 som pryder den tidligere bodega i villaens sokkeletasje, er da heller ikke smålig der det under navnet på barnehagen har undertittelen «ett Fett sted å være». Ingen tvil om at barnehagen er stolt av sitt sted.

Omvisning

Omvisningen i «harryland» ble tatt hånd om av antikvarene Tove Solbakken og Brit Kyrkjebø fra Byantikvaren som orienterte om terrassen, prydagen, arbeiderboligen, låven, trærne, eplehagen, villaen, Den gule stue, Mølledammen og andre verneverdige elementer på eiendommen.

Seminar i Krogh-salen

Etter vandringen var det faglig seminar i Krogh-salen i 2. etasje med utdypende program. Morten Stige fra Byantikvaren tok for seg prosessen rundt fredningen, Dag Myklebust fra Riksantikvaren fortalte om Harry Fett som riksantikvar, Brit Kyrkjebø og Tove Solbakken om industriherren Harry Fett, landskapsarkitekt Mette Eggen om prydagen, kurator Nora Nerdrum om kunstsamlere Harry Fett. Til slutt fortalte Kristin Aavitsland,

Villaen Christinedal speiler seg i Mølledammen.

forfatter og kunsthistoriker, om livet på Christinedal. Hun presenterte også smakebiter fra sin biografi om Harry Fett som beregnes å bli utgitt på Pax forlag til vinteren.

Blågrønn korridor

En utfordring blir nå å finne ut om det er mulig at eiendommen Christinedal kan bli en del av den blågrønne korridor fra Alna miljøpark til Østensjøområdet miljøpark slik bystyret har åpnet for i sitt vedtak i mars 2013, se Sothøna nr. 45, side 23. Østensjøvannets Venner vil i tillegg ha spesiell oppmerksomhet rettet mot Mølledammen og det løp av Østensjøbekken som ligger innenfor fredningsområdet.

Antikvar Tove Solbakken forteller om tegningene på mosaikkterrassen.

Byantikvar Janne Wilberg, riksantikvar Jørn Holme og byråd Bård Folke Fredriksen som holder tre kopier av fredningsdokumentene. De ble overrakt til dagens eier av Christinedal og de to boligsameiene i Østensjøveien 81.

NYHETER VED OSLO VÅTMARKSSENTER (ØSTENSJØVANNET VÅTMARKSSENTER OG LILLØYPLASSEN NATURHUS)

Lilløyplassen naturhus på Fornebu er en andre avdelingen av Oslo våtmarkssenter.

ØSTENSJØVANNET VÅTMARKSSENTER

AV AUDUN BREKKE SKRINDO

Ett av de viktigste kriteriene for etableringen av Oslo våtmarkssenter (Østensjøvannet våtmarkssenter og Lilløyplassen naturhus) er den bynære beliggenhet. Tellingene viser at det passerer over 250 000 personer langs stien rundt Østensjøvannet i løpet av et år.

For å komme enda tettere på det store antallet besøkende utvider vi det pedagogiske opplegget ved Østensjøvannet våtmarkssenter. Et lettmontert og mobilt «smarttelt», som kan settes opp hvor

som helst i miljøparken eller på stands helt andre steder, er vår nyskapning. Teltet er 3x3 meter i gulvareal og lett å håndtere for et par personer. To av veggene blir påført store fotografier fra miljøparken. Planen er å benytte teltet på temadager, der vi tar med oss undervisnings- og informasjonsmateriell ut i miljøparken og møter folk der de benytter parken. Vi kommer til å inkludere ulike fagpersoner og relevante instanser i samfunnet til å delta på temadagene. Eksempler på dette er Vann- og avløpsetaten, Bymiljøetaten, Statens naturoppsyn, naturforeninger mv.

Abildsø skole luker kanadagullris i undervisningssamarbeid mellom Østensjøvannet våtmarkssenter og Oslofjorden friluftsråd.

I 2013 har undervisningen av de lokale skolene kommet mer i gang. Adopsjonsskolene deltar ufortrødent videre i den viktige skjøtselen av området. Oslo våtmarkssenter har en bred kontaktflate også mot andre aktører i naturundervisningen i Oslo-området. Dette gjør at vi har hatt konstruktivt samarbeid om undervisning med Statens naturoppsyn og Oslofjorden friluftsråd. Dette har vi tenkt til å utvide i neste års tilbud.

Lilløyplassen naturhus

Den andre avdelingen av Oslo våtmarkssenter, Lilløyplassen naturhus på Fornebu, arbeider med en viktig utvidelse. Det 10 år gamle fugletårnet som ble gitt til området av Statsskog bærer preg av tidens tann allerede. Dette var litt tidligere enn forventet, og satte fart i planleggingen av et nytt tårn. En lang rekke spennende nytegnede fugletårn har blitt populære pedagogiske uteplasser. Tårnene inkluderer et lite amfi der taket utgjør observasjonsplattformen som fuglekikkerne benytter. Dette har vist seg å være suksess og nå ønsker vi å se på muligheten for noe lignende i tilknytning til vårt våtmarkssenter på vestsiden av Fornebu. Forslaget er spilt inn til ny kommuneplan for Bærum de kommende 20 årene. Dette er bare noen få eksempler fra aktiviteten på våtmarkssenteret. Følg med på nettsidene til de to avdelingene: ostensjovannet.no/senteret og lilloyplassen.no.

Østensjøvannet våtmarkssenter på Bakkehavn.

REN OG NATURLIG EPLEMOST AV EPLER FRA EGEN HAGE

- STOR PÅGANG PÅ EPLE-
PRESSEN PÅ ABILDSØ GÅRD

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Abildsø gård kunne i høst annonsere med følgende:

Abildsø gård har som første gård i Oslo installert et anlegg for pressing av eplemost. Du kan nå levere dine epler og få tilbake din egen eplemost. Ren og naturlig eplemost er sunt og godt og du kan få din eplemost på flaske (0,35 eller 0,7 liter) eller bag in box (3 liter).

I september/oktober gikk anlegget for fullt. Det virker nær helautomatisk med påfyll av epler i den ene enden for vask, deretter inn i pressen som overfører mosten til store kar for pasteuriseringen i turbofart tok over på vei til tappemaskinen som opererte seks flasker samtidig. Siste del av prosessen var korking før det hele var fullført. Restavfallet er en tørr masse som kom ut over en valse.

Maskineriet ble styrt av Tommy og Christian, men ved store lass epler var det gjerne to mann i tillegg for å lempe inn epler og fylle på med tomme flasker. Tommy opplyser at man regner med å få 60% utnyttelse av eplene.

Gårdens 350 epletrær som vokser i sørhellingen gir mange liter most, men leverandører av typen «Epleslang» legger beslag på en stor del av kapasiteten i den mest hektiske periode. Store kvanta kommer nok også fra hager i omegn. Det er faktisk litt spesielt at man nå kan få presset sine egne epler forutsatt at det er en viss mengde.

Tappemaskinen fyller opp seks flasker samtidig.

Jente- og guttespeiderne Bryn KFUK-KFUM fortalte hva de drev med og inviterte til speidermøte.

VÅT, MEN TRIVELIG DAG PÅ BAKKEHAVN - ØSTENSJØDAGEN 2013

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Nytt av året var at Østensjø Husflidslag var arrangementspartner til Østensjøvannets Venner. Det innebar blant annet at de tok ansvar for kafeteriadriften i tillegg til sin tradisjonelle rolle som aktivitetsdeltaker.

Hesten Lucas fra Abildsø gård trakk mange lass opp bakken.

Snekring av fuglekasser var ny aktivitet. Caspar slår i en spiker mens Erik fra ØVV holder kassen.

Speiderne tilbød grilling av brød på pinner. Fra venstre Vilde og Live.

Arrangementet ble støttet av Kulturbydel Østensjø

Oda Holte Jørgensen underholdt med visesang.

«Østensjøvannets Blandede Blåseensemble» underholdt med fengende låter.

Godt med tak over hodet i det våte været.

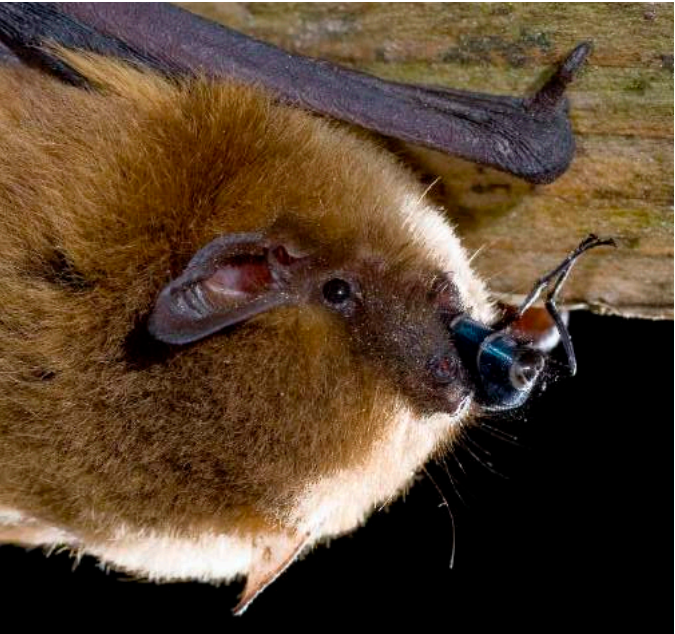
Lammene ved Bakkehavn var på plass.

Østensjø Husflidslag, arrangementspartner til Østensjøvannets Venner, demonstrerte håndarbeid med ull.

Islandshestene Kolgrimur og Dreki gjorde mange vendinger med de minste.

Dvergflaggermus som spiser en spyflue.

Dvergflaggermus i en Schwegler flaggermuskasse.

HYPPIG GJEST VED ØSTENSJØVANNET -DVERGFLAGGERMUS (PIPISTRELLUS PYGMAEUS)

Pattedyrordenen flaggermus, med det vitenskapelige navnet Chiroptera, består av to underordener: flygehundene (eller storflaggermusene) Megachiroptera, og småflaggermusene Microchiroptera. Her i Sothøna har dere lest om Storflaggermus *Nyctalus noctula* og Nordflaggermus *Eptesicus nilssonii* i tidligere artikler, og begge disse tilhører småflaggermusene. Denne gangen skal det handle om dvergflaggermus *Pipistrellus pygmaeus*, som også har blitt hørt og sett en rekke ganger ved Østensjøvannet i Oslo.

AV METTE KLANN
AV JEROEN VAN DER KOIJ

Dvergflaggermusa er Norges minste flaggermusart, og spiser utelukkende insekter i løpet av sommeren, slik som de andre 12 artene i Norge gjør. Den har en kroppslengde på ca. 3-4 cm, vingespenn på ca. 20 cm og veier ca. 5 gram. Pelsen varierer fra rødbrun til mørkebrun på oversiden og er lysere under. Snute, flygehud og ører er brunsvarte. Øret har en «trekantet» form med et avrundet ørelokk.

Ynglekoloni
Dvergflaggermusa er en av de artene som oftest påtreffes i hus i Norge. De andre artene vi ofte finner i hus, er nordflaggermus og brunlangøre, *Plecotus auritus* (langøreflaggermus). Dvergflaggermus er ofte en av artene jeg finner når folk ønsker en befaring og et besøk av en flaggermuskjenner, når de har oppdaget en ynglekoloni i huset sitt. En ynglekoloni består av hunner og deres unger på dagoppholdsstedet. Dvergflaggermuskolonier er ofte kolonier med en viss størrelse når det gjelder antall dyr,

femti til flere hundre, slik at i noen tilfeller vil de bemerke seg i beboende hus gjennom noe støy og lukt. De benytter seg av sørvestvendte loft eller under planke- og pipebekledning, og det er ikke store åpningen som skal til for vår minste art. Det holder med en ca. 1,0 cm bred og 0,7 cm høy sprekk. På høsten forlater alle sommertilholdsstedet.

Flyr sørover om høsten
Flaggermushunnen får som regel en unge hver, men dvergflaggermusa får relativt ofte tvillinger, sjeldnere trillinger, viser studier fra sør i Europa. Hvordan dette er i Norge, vet vi dessverre lite om. Men det vi vet er at det er en trekkende art, og det betyr at den flyr sørover om høsten for å overvintre i dvale sør for Norge. Vi i Norsk Zoologisk Forenings flaggermusgruppe, har til gode å finne den overvintrende i gruver og grotter her i landet. Vi har registrert arten overvintrende i en vegg i en ubrukt hytte ved en militærleir i Stavangerområdet, men der er det et annet klima enn

det vi finner rundt Østensjøvannet i Oslo vinterstid. Forskere antyder at risikoen ved å trekke kompenseres ved å få flere unger per år. Dette er uansett en svært liten reproduksjonsrate til så små dyr å være, og sammen med de andre artene i Norge er også dvergflaggermusa fredet etter norsk lov.

Ultralyddetektor
I løpet av sommermånedene kan vi observere dvergflaggermusa som jakter i og ved vegetasjonen rundt Østensjøvannet. Den sommerfugllignende flukten og med brå dykk og kast i luften i det de snapper et insekt på lyse sommerkvelder, er et flott syn. Hvis man i tillegg har med seg et hjelpemiddel; en detektor, er man på regnfrie sommerkvelder og netter nesten garantert å høre en dvergflaggermus på aktiv insektsjakt. Ultralyddetektor, som omformer flaggermusenes høyfrekvente lyder til signaler som er hørbare for menneskeøret, kan man ved hjelp av disse signalene artsbestemme de fleste norske artene. Dvergflaggermusa har et frekvensområde på ca. 55 kHz. Med en viss kvalitet i lyden fra detektoren, vil man oppfatte en såkalt en «våt» lyd. En

våt lyd høres ut som en vandråpe som drypper ned fra taket og i en vannbøtte. Dverg-, troll-, nord-, skimmel-, storflaggermus og bredøreflaggermus lager våte lyder.

«Flaggermusavtalen»
Norge har, gjennom «Den europeiske flaggermusavtalen», forpliktet seg internasjonalt til å verne om de norske flaggermusbestandene og deres leveområder. Østensjøvannet i Oslo er et unikt område for både fugler og pattedyr, der dvergflaggermusa er en hyppig gjest.

Kilder:
Norsk Zoologisk Forenings nettside om flaggermus: www.zoologi.no/flaggermus.

Frislid R & Jensen, B.: Norsk Pattedyr Håndbok, 1994 Aschehough Forlag, Oslo.

«BLOMSTERHAGEN» PÅ ABILDSØ GÅRD

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Der havreåkeren slutter på nordvestsiden av Abildsø gård har det i sommer vært drevet gartneri eller «Blomsterhagen» som er det mer forretningsmessige navn. Vi treffer de to gartnerne Anja Bruland og Ida Jacobsen ivrig opptatt med å skjære blomster for levering til sine kunder i Oslo-området. De driftige blomsterdyrkerne er fornøyd med sesongen så langt.

Stort utvalg
-Vi dyrker et stort utvalg arter og sorter og eksperimenterer mye. Det er viktig å finne de rette sortene. Om våren kommer først løkplantene, så fortsetter det med de toårige, og etter hvert begynner de ettårige å blomstre. I tillegg har vi stauder og busker. Vi kan levere blomster fra mai og litt forbi den første frosten, normalt i oktober, forteller Anja.

Økologisk
Blomsterhagen ble påbegynt høsten 2009, da litt mer vest for gårdsanlegget. I 2013 ble den utvidet til ca. 3 daa., nå fordelt på en nordre og søndre teig. Blomstene dyrkes økologisk, og deler av produksjonen er Ø-merket fra Debio (kontrollinstans for økologisk landbruksproduksjon). Dyrkingen er på friland, dvs. utendørs, og krever minimalt med ressurser. Noe av dyrkingen

Frodig vekst i Blomsterhagen på Abildsø gård. Anja (til h.) og Ida plukker langstilkede blomster for levering til kunder i Oslo-området.

foregår i uoppvarmet plasthus eller tunnelen, som Anja og Ida kaller den lange plastkonstruksjonen på jordet.

Kranser og pynt
Til jul lager vi kranser og pynt av skogsmateriale og tørket materiale fra hagen. Det selges blant annet på julemarkedet på Abildsø Gård, men kan også bestilles. Mer informasjon om hva vi tilbyr finner du på Facebooksiden «Blomsterhagen på Abildsø», forteller Anja.

Frosk
Ved siden av blomster er det observert frosk rundt om på anlegget. Frosken synes nok at plasttunnelen og plast over radkulturen er lune steder, mener Anja. Vi antyder at det kan være frosk fra gårdsdammen rett øst for Blomsterhagen som er trukket ned til varmere egne.

Flyfoto av Østensjøvannet. Foto: Jon A. Markussen.

Sothøne. Foto: Honorata Kaja Gajda.

Knoppsvaner i Østensjøvannet. Foto: Jon A. Markussen.

Foto: Honorata Kaja Gajda.

Foto: Jon A. Markussen.

ØSTENSJØVANNET NATURRESERVAT

Østensjøvannet og området rundt byr på en unik kombinasjon av svært variert natur og et spennende kulturlandskap.

Den 2. oktober 1992 ble Østensjøvannet naturreservat opprettet ved kongelig resolusjon. Formålet med reservatet er å bevare et næringsrikt vann med dets rike og varierte plante- og dyreliv.

For å ivareta helheten i området ble Oslo kommunes reguleringsplan for Østensjøområdet Miljøpark vedtatt 11. juni 2002. Formålet med miljøparken er å bevare og videreutvikle Østensjøvannet med våtmarker og nærområder som et verdifullt og levende natur-, kultur- og rekreasjonsområde gjennom bærekraftig bruk og forvaltning av området.

ET VARIERT NATUR- OG KULTURLANDSKAP

Berggrunnen i området består av grunnfjell med gneis og med innslag av rikere, mørke bergarter som amfibolitt. Tykke lag av løsmasser fra siste istid har gitt grunnlag for variert vegetasjon, stort biologisk mangfold og et historisk tidlig jordbruk. Kulturlandskapet rundt vannet har spor etter dette 4000 år bakover i tid. Som en konsekvens av den store variasjonen av naturtyper er det registrert over 145 forskjellige rødlistearter i miljøparken.

Sommereik

I øst finner vi en av de nordligste utpostene for lindeskog på Østlandet. Lokaliteten er en flere tusen år gammel restforekomst fra varmetida og representerer en bit av «urnaturen» i Oslo-området. De grove eiketrærne vi finner i Eikelunden ved Abildsø gård, er svært viktige landskapselementer. Dessuten er de levested for en rekke sjeldne sopp, moser, lav og insekter.

Lind

At en art er «rødlistet», betyr at den er ført opp på **Norsk Rødliste** – en oversikt over plante- og dyrearter som på en eller annen måte er trua av utryddelse, er utsatt for betydelig reduksjon eller er naturlig sjeldne.

www.artsdatabanken.no

ET MEGET RIKT PLANTELIV

I dag finnes rundt 440 plantearter i reservatet og miljøparken. Våtmarksvegetasjonen i reservatet er blant de rikeste i landet, selv om noen arter er utdødd. De sjeldne rødlistede artene kjempestarr og vasstelg vokser på Bogerudmyra.

Vasstelg

Vårveronika

På Abildsø gårds tørrbakker finner vi flere varmekrevende arter, bl.a. strandløk og vårveronika, som er svært sjeldne utenfor områdene rundt Oslofjorden. De ytterste utpostene av tørrbakkevegetasjon i retning Østmarka finnes på Oppsalskrenten. Her vokser plantearter som blodstorkenebb, bakketimian, loddnebrege og engnellik.

En rekke sjeldne arter av sopp, lav og mose finnes rundt Østensjøvannet, herunder skarlagenskjermssopp som bare er funnet to steder i Norge.

ET UNIKT FUGLELIV

Reservatet er en svært viktig raste- og beiteplass for mange fuglearter under trekket vår og høst. Vannet er dessuten et av de viktigste hekkeområdene for vannfugl i Oslo og Akershus. For rødlisteartene toppdykker, hettemåke og sivhøne er området nasjonalt viktig. Totalt 40 - 50 arter hekker her hvert år.

Hettemåke

Sivhøne

Det er observert over 223 fuglearter i naturreservatet gjennom tidene, herunder 58 rødlistearter. Åkerrikse, knekkand, hubro og svarthalespove er sterkt truede arter som har vært observert de senere årene. Rett som det er dukker spesielle arter som lomvi, grønlandsmåke og amursvale opp.

Toppand og kvinand (bakerst)

INSEKTER OG ANNET DYRELIV

Blomsterfluene har sitt eldorado rundt Østensjøvannet med 63 ulike arter. Ingen andre steder i Norge er det påvist så mange arter av denne gruppa. Sjøli, slåtteenga på vestsiden av vannet, er den eneste kjente norske lokalitet for nordisk glansblomsterflue. Totalt er over 2000 insektsarter påvist i området. Insektsforskerne finner stadig nye arter for landet ved Østensjøvannet.

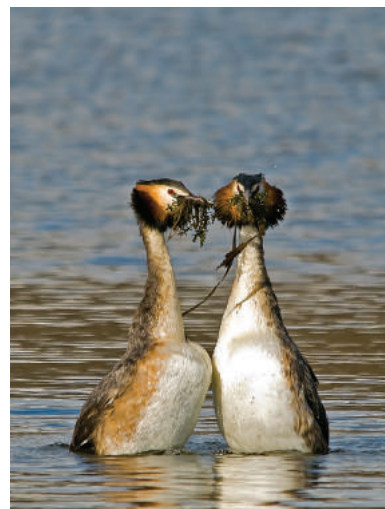

Nordflaggermus

Spissnutfrosk

Av amfibier er rødlisteartene spissnutfrosk samt små- og storsalamander observert ved Østensjøvannet, i tillegg til de vanligere artene brunfrosk og padde. De fleste av de norske flaggermusartene finnes også i området.

Toppdykker i kurtisesspill. Foto: Bjørn Jacobsen.

Det er en svært rik bunnsfauna i innsjøen, og bunndyrteiteten her ligger sannsynligvis i Europatoppen. Hele 12 ferskvannssneglearter har tilhold i Østensjøvannet, noe som gjør den til en av de mest artsrike innsjøene i landet.

Storsalamander

KULTURHISTORIE

Området har en rik kulturhistorie med funn av økser fra steinalderen samt gravhauger og gårder fra jernalderen. Oldtidsveien på østsiden ligger på gamle, flotte tørrmurer. Vintertraséen ble på 1700-tallet benyttet til tømmertransport til Kristiania. Veien startet ved Enebakk kirke, gikk gjennom Østmarka, over Østensjøvannet og ned til byens trelasttomter på Sørenga.

I 1844 ble landets andre landbruksskole åpnet på Abildsø gård. Minna Wetlesen startet Europas første husholdningsskole for piker samme sted et par tiår senere. Både Abildsø gård og Østensjøgårdene med jordveiene er fredet av Riksantikvaren.

På 1800-tallet ble det drevet omfattende issskjæring på Østensjøvannet. Isen ble lagret og levert til bryggerier og forretninger for nedkjøling av varer vår og sommer.

FRILUFTSLIV OG UNDERVISNING

Byplanleggerne ville det slik at Østensjøvannet med omgivelser skulle tjene som friområde for alle drabantbyene rundt vannet, og beboerne her er storbrukere av området til tur og rekreasjon. Det er anlagt gangvei rundt vannet som benyttes flittig. Våtmarkssenteret på Bakkehavn betjener skoler og publikum, og gir god informasjon om naturverdiene i området. Ved utløpet av Smedbergbekken på vestsiden av vannet er det bygget et fugleskjul. Her kan man komme svært nær fuglene uten å forstyrre dem, og det er gode forhold for fotografering.

Abildsø, Bøler, Manglerud, Nøkle vann, Rustad og Østensjø skoler har alle adoptert sine deler av naturreservatet og miljøparken der de driver undervisning og bidrar med enkel skjøtsel. Alt fra barnehager til universiteter og høyskoler benytter området til naturfagundervisning og forskning.

SKJØTSEL I RESERVATET OG MILJØPARKEN

Forvaltningsplanen for Østensjøområdet miljøpark gir retningslinjer for skjøtsel rundt Østensjøvannet for å opprettholde og forbedre våtmarksnaturen. Bymiljøetaten har hovedansvaret for skjøtselen i miljøparken og Fylkesmannen/Statens naturoppsyn i naturreservatet. Østensjøvannets Venner utfører svært mye av skjøtselen i området på dugnad, som krattrydding, slått og bekjempelse av fremmede arter. Skolene i nærmiljøet hjelper til med å rydde vegetasjon. Hest, ku, sau og geit beiter i miljøparken og bidrar til å hindre gjengroing.

BESTEMMELSER FOR RESERVATET

Vis hensyn når du ferdes rundt Østensjøvannet! Vi er mange brukere, og naturen er sårbar. Bruk gangveien rundt vannet for å unngå slitasje og forstyrrelse av fuglelivet.

Innenfor reservatet gjelder følgende bestemmelser:

- All vegetasjon på land og i vann er fredet.
- Fugler og dyr, herunder egg, reir og unger, er fredet. Jakt er ikke tillatt.
- Fiske er kun tillatt i den perioden vannet er islagt.
- Hunder skal holdes i bånd hele året.
- Camping, teltslagning og bruk av kamouflasjeinnretninger for fotografering er ikke tillatt.
- Bruk av åpen ild er forbudt.
- Motorisert ferdsel til lands og til vanns er ikke tillatt (gjelder også bruk av modellfly/båt). Det er forbudt å bruke robåt, kano, seilbrett og liknende.

ØSTENSJØVANNET NATURE RESERVE

Welcome to Østensjøvannet! The nature reserve was created in 1992 to preserve the nutrient-rich lake with its wealth of varied flora and fauna. The Østensjøvannet lake and the area surrounding it offer a unique combination of highly diverse habitats, rich biodiversity and a landscape with an exciting cultural heritage. More than 200 bird species have been observed in the reserve, and the area is home to many species of insects and amphibians. You can also discover an abundance of rare plant species here.

Please note the following rules for conduct:

- All plant and animal life is protected.
- Leave no traces – do not leave garbage.
- Fishing is only permitted during the period when the lake is covered with ice.
- It is prohibited to camp – NO CAMPING.
- Motor traffic on land and on water is not permitted. Use of rowing boats, canoes, sailboards, etc., is prohibited.
- Lighting bonfires is prohibited.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2012. Utforming og tegninger: Trond Haugskott

Fylkesmannen i Oslo og Akershus, postboks 8111 Dep., 0032 Oslo
Tlf: 22 00 35 00
www.fylkesmannen.no

Statens naturoppsyn Oslo
Tlf: 67 12 13 10
www.naturoppsyn.no

Oslo kommune - Bymiljøetaten, postboks 9336 Grønland, 0135 Oslo
Tlf: 23 48 20 30
www.bymiljoetaten.oslo.kommune.no

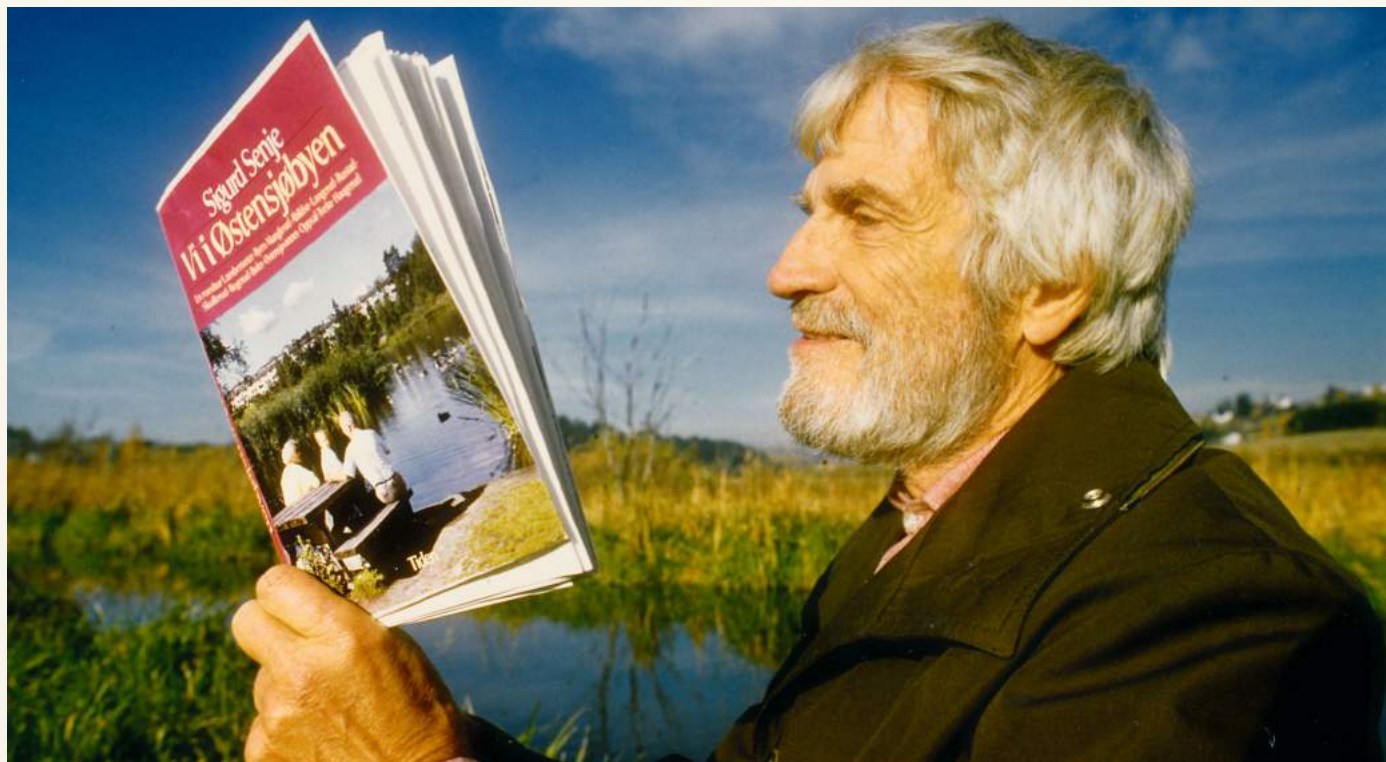
Østensjøvannets venner, postboks 77 Oppsal, 0619 Oslo
www.ostensjovannet.no

CATHRINES
HJØRNE

LOKALHISTORIKEREN OG FORFATTEREN SIGURD SENJE (1919-1993)

- UTSYN LENGRE ENN NÆRMILJØET

TEKST CATHRINE SENJE

Sigurd Senje (1919-1993) var forfatter og lokalhistoriker. Her står han ved bredden av Østensjøvannet med boka «Vi i Østensjøbyen», utgitt på Tiden Norsk Forlag i 1985. Bokas forsidebilde er hentet fra samme sted. Foto: Tom Kolstad, Aftenposten (etter avtale).

Sigurd Senje har i sitt forfatterskap særlig beskrevet områdene rundt Østensjøvannet, fra de gamle Aker-gårdene til de nye drabantbyene. Natur- og kulturhistorie var temaer han ønsket å formidle til innflyttere, men også for de som hadde bodd her en tid. Fortsatt er hans bøker mye brukt til forståelse av Marka og Østensjøbyen. Men forfatterens interessefelt dekket et langt videre spekter - Norge fra nord til sør i krig og fred.

Nærområdene våre forandres raskt. I Østensjøbyen blir det bygget og revet. Det er boligmangel, og nye innflyttere kjenner ikke bydelens historie. Men det finnes entusiaster som er opptatt av fortiden. De studerer gamle kart, de oppsøker eldre og leter i arkivene. Mange nærområder har eget historielag som kan være «pådriver» for entusiastene. Søndre Aker Historielag og Østensjø historielag utgir publikasjoner med historisk stoff for de interesserte.

For ca. hundre år siden var Østensjø et jordbruksområde med gårder der folk kunne leve av å dyrke jorda. I dag er de fleste av gårdene borte, og på jordene står blokker og småhus. Vi flyttet fra en eldre gård på St. Hanshaugen til Oppsal (etter 7 års ventetid i OBOS) i 1957 og gledet oss. Vi var godt kjent i Østmarka etter turer i årevis og syntes det var fint å få Oppsal som utgangspunkt.

Boken om Østmarka først

Etter noen år begynte min mann (Sigurd Senje 1919- 1993) å tenke på en bok om Østmarka. Han vokste opp på Furuset, og Østmarka var hans store kjærlighet. Ikke Nordmarka! For ham var naturen i Østmarka mer spennende. Grunnfjellet er flere millioner år gammelt, og hører til jordas eldste bergarter. Boka åpner med en oversikt over geologien, og deretter et kapittel om kjente og kjære steder, rikt illustrert med gamle og nye fotografier. Mange gamle plasser er borte. Stier merket med blått og rødt forteller om entusiaster i Friluftsklubben. Geologene forteller hvor gammelt grunnfjellet er, og vi kan finne ut hvilke områder som har ligget under den «marine grense» og en gang vært havbunn. «Østmarka» kom ut i 1974, og på nytt i 1987.

Verdt å legge merke til er en «diabasgang» i Østmarkveien og granatene på Høyås mellom Øgården og Gullsmeden. Etter min manns død er boka revidert og har noen tilføyelser. Det var et par forandringer jeg ikke var fornøyd med, men jeg fikk ikke medhold. Et kapittel om Sarabråten er rikt illustrert med fotografier utlånt av familien Heftye. Min mann fikk lov til å bruke både bildene og kopier av Sarabråtens gjestebok. Dette er unik lokalhistorie. Da han litt senere skrev «Spillet om Sarabråten» ble det oppført flere ganger, første gang innendørs, senere flere ganger på selve Sarabråten. Jeg synes stedet er et av de viktigste kulturminner i nærområdet.

Even Saugstad på Sandbakken er en ivrig lokalhistoriker og har to ganger gitt ut boka «Østmarka fra A til Ø» - stor takk til ham! Her er det lett å slå opp, og dette er en brukervennlig bok, rikt illustrert.

Opptatt av elver

Sigurd Senje var også opptatt av elver, ikke bare i nærområdet. I 1971 var vi med på en vandring langs Akerselva, ledet av Paal Hougen. Vi vasset over elva, klatret over gjerder og lærte mye om et område som nå er en moderne bydel med få spor fra gamle dager.

Mye har skjedd med Akerselva siden den gang!

Sigurd Senje var sterkt opptatt av akergårdenes historie og gransket oppdeling og eierforhold. Her Søndre Manglerud gård. Manglerud gård, nevnes i skriftlig kilder så langt tilbake som 1200. Hovedhuset på Søndre Manglerud (bruk nr. 3) har vært ombygd flere ganger. De eldste delene er antagelig fra ca. 1840. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Forsiden av boken «Oslo Øst. Bystrøk og akergårder i bilder». Sigurd Senje definerte Øst helt fra Grefsen til Lofsrud via Ekeberg. Men han gjorde et skille mellom Indre og Ytre by. Denne boken kom ut på Pax Forlag i 1993 og var hans siste utgivelse.

Siden min mann vokste opp på Furuset, hadde han minner om det han kalte «Oslos glemte byelv». Navnet Alna var ukjent for de fleste. I årevis ble den kalt Loelva. Men det var Peder Claussøn Friis som i sin Norgesbeskrivelse fra 1632 hevdet at navnet måtte være «Loens os».

Og dette navnet holdt seg og ble brukt helt opp til våre dager. Riksantikvar Harry Fett var opptatt av Alna og kalte den «vår ærverdige byelv». Han kjente den bedre enn de fleste og ivret for å få den renset.

Det var dessuten Alna som førte med seg grus, sand og jord ned til sjøen, der Oslo vokste frem. Navnet lever i navnet Alnafetgata. «Fet» var i gammelnorsk navn på «en eng ved vann». «Alna – Oslos glemte byelv», en liten bok på 60 sider fra 1980, skildrer en tur fra Alnsjøen og ned til Kværner, der elva forsvinner. Karsten Sølve Nilsens Alna-bok er en skildring av «den allsidige virksomheten langs elva opp gjennom tidene». Han legger opp skildringen som en turguide og følger elveløpet «oppstrøms» fra fjorden til marka. Hver strekning innledes med et kart og informasjon om området. Forfatteren er en dyktig guide og gir leseren en grundig innføring i Alnas historie. Hans Alna-bok kom i 2005. Og siden det er det hendt mye ved Alna.

Sigurd Senje skrev også om Lysakerelva og kalte boka «Naturens Nectar». Den er Oslo- grense mot Bærum og kom i 1982.

Vi lar et bilde fra kulturkvelden 30. august 2013 arrangert av Sarabråtens Venner, (del av Østmarkas Venner), være en hyllest til Østmarka. I sine to bøker om Østmarka viet Sigurd Senje mye plass til Sarabråten. Denne kvelden var også Cathrine til stede. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

I boka «Vi i Østensjøbyen» laget Sigurd Senje et kart over det han definerte som Østensjøbyen.

Sigurd Senje skrev to bøker om Akerselva. Den første «Langs tjue fossefall fra Maridalen til Bjørvika» kom i 1977 på Tiden Norsk Forlag. Den siste «Veiviser til Miljøparken» kom i 1990 på Pax Forlag.

Østensjøbyen

I 1985 kom «Vi i Østensjøbyen», et navn skapt av byplanleggere som ville legge en ring av drabantbyer rundt Østensjøvannet. Utbyggingen startet med Lambertseter, og ringen sto ferdig ca. 20 år senere. Østensjøbyen er like stor som fem-seks norske byer til sammen.

Sigurd Senje brukte Byantikvarens «gule liste» over kulturminner. Han visste at dette var gammelt kulturland. Aker kommune ble delt i 4 sogn, ett av disse Østre Aker, som var en jordbruksbygd. Men boligmangelen var stor etter krigen, og OBOS festet det meste av eiendommen Lambertseter som skulle bli vår første drabantby. De første flyttet inn i nye boligblokker i 1952 – 54. I 1953 fikk de skole. Det tok tid før det kom butikker, idrettsplasser, transport og gode veier. Men det så ut som innflytterne likte seg på Lambertseter.

Neste drabantby var Oppsal. Men forfatteren ville besøke Ryen, Manglerud og Abildsø først. Han tenkte rent geografisk på en rundtur. Enebakkveien er en av de første innfartsveiene til Oslo, Ryen er nevnt i sagaen, og en vei som heter Baglerfaret minner om at baglere og birkebeinere en gang må ha stått mot hverandre her. Ryen gård er dessverre revet. Manglerud og Abildsø er bevart. På Tallberget ved Manglerud er det gravrøyser fra forhistorisk tid. Veinavnene forteller om et jordbruksområde: Plogveien, Skuronnveien, Treskeveien osv.

Abildsø er nabo til Manglerud og en eiendom full av historie. Her var en av våre første landbruksskoler, og i 1864 startet Minna Wetlesen Norges første husholdningsskole. I Akers historie får hun mye ros. Og hun har fått sin minnedag.

Langerud-gårdene kan være utskilt fra Abildsø. De er nevnt på 1300-tallet. Rekkehusene nærmest vannet er bygget av private. Like ved Langerud Sykehjem ligger et stykke oldtidsvei med 9 gravrøyser.

Østensjøvannet er selve «smørøyet» i Østensjøbyen. Her vandrer folk hele året og i all slags vær. Vannet er berømt for fuglelivet og er et verneverdig område. Over 200 fuglearter er observert her. Gården Østensjø har gitt vannet navn på en snurrig måte. Gårdsnavnet *Austansjø* betyr «øst for vannet», men senere er det også blitt navn på selve vannet. Bygningene er fredet. Haakon Tveter overtok gården i 1875. Han var en tid ordfører i Aker og satt et par år på Stortinget som Høyre-representant.

Han hadde fem døtre. Bare en stiftet familie og arvet gården. Husene er bevart. Gårdene Bøler, Rustad, Bogerud og Skullerud har fått stå. Men hovedbolet på Skullerud er gjemt bak næringsbygg, og jordene er borte.

Oppsal var egentlig drabantby nr.2. Men omtrent femti år før (fra1904) ble det solgt en del små tomter fra Søndre Oppsal gård. Den som vil vite mer om dette, bør lese jubileumsboka fra Oppsal Vel, stiftet 1904. Den *store* innflyttingen begynte i 1950-årene, og Oppsal fikk skole, kirke og samfunnshus etter

at det gamle velhuset brant. Og så kom de siste drabantbyene – Tveita og Haugerud. Østensjøbyen var ferdig.

Sørlandskysten

Vi hadde et «sommerhjem» i Aust-Agder i over 50 år. Med støtte fra det daværende Miljødepartementet skrev min mann «*Skjærgårdsparken*» i 1976. Det handler om natur, miljø og mennesker. Han beskriver en reise gjennom «parken» fra Risør til Lillesand, og forteller om skjærgårdsfolket, om dyr, planter, stedsnavn i leia, forskning i Flødeviga, skipsfart og skipsvrak.

Da boka kom i 1976 ble den godt mottatt, og Johan Borgen skrev en begeistret omtale i Dagbladet.

Hans interesse for Sørlandskysten hadde fått et «puff» da landsdelen i 1962 skulle markere at det var 150 år siden fregatten «*Najaden*» ble skutt i filler i Lyngør havn. Han var selv blitt pasifist etter å ha deltatt i motstandskampen. Og han skriver historien slik: En tenåring besøker en gammel onkel etter å ha vært tilstede ved høytideligheten i 1962, og får vite hele forhistorien til Lyngør-slaget i 1812. Og onkelen spør: Var det virkelig klokt å ta opp kampen med en så overlegen fiende som kaptein Stuart på «*Dictator*»? Hadde kaptein Holm heist hvitt flagg kunne svært mange liv vært spart, mener onkel Tønnes, gammel sjømann og lokalpatriot. Her er det pasifisten som uttaler seg.

Nordkapp

Jeg slutter med en skildring av Nordkapp. To av våre engelske venner planla en Nordkappsreise og ville vite mer om Norges nordligste punkt. Sigurd reiste nordover for å skrive til dem. Det ble en liten bok på 60 sider med tittel «*Nordkapp og Magerøya*» i 1979. Og den kom faktisk med utgaver på engelsk, tysk og fransk. Han skrev om naturen, fisken, samene, historiske besøk, turister og fastboende. Våre engelske venner jublet.

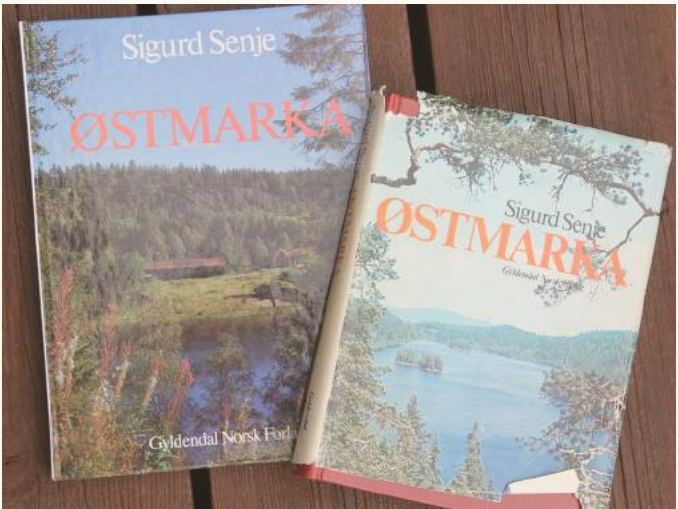
Siste bok

Hans siste planlagte bok skulle hete «*Oslo Øst – bystrøk og Aker-gårder*». Han leste korrektur mens han lå på Ullevål, men rakk ikke å være med på utgivelsen. Han døde 23. september 1993.

Og der avsluttes omtalen av en flittig lokalhistoriker, som dessverre ikke fikk oppleve utgivelsen av sin siste bok. Den var en hyllest til østkanten, og jeg skulle ønske at han hadde fått oppleve at den ble utgitt.

Liste over omtalte bøker:

Østmarka 1974
Skjærgårdsparken 1976
Akerselva 1977
Nordkapp og Magerøya 1979
Alna 1980
Vi i Østensjøbyen 1985
Najaden, ungdomsbok 1963
Nordkapp 1979
Oslo Øst – bystrøk og Akersgårder 1993.

Disse to bøkene om Østmarka kom ut henholdsvis i 1974 og 1987, begge på Gyldendal Norsk Forlag.

Sigurd Senje 1919 - 1993

Sigurd Senje debuterte i 1955 med romanen *Tabell tolv*, og skrev i alt 29 bøker. Han skrev håndbøker for sjømenn, romaner, dokumentarbøker og bøker om lokal kultur- og naturhistorie.

Sigurd Senje, født i Sørumsand, vokste opp på Furuset og bosatte seg på Oppsal. Han var cand. philol. og underviste i flere år som lektor ved Oslo Sjømannsskole og ved Forsøks-gymnaset før han i 1972 ble forfatter på heltid.

Han samlet historier fra folk i lokalmiljøet og holdt mange lysbildekåserier om Østmarka og Østensjøbyen. Av bøker om natur- og lokalhistorie kan nevnes *Østmarka* (1974, ny utgave 1987), *Skjærgårdsparken og miljøet omkring* (1976), *Akerselva: Langs tjue fossefall fra Maridalen til Bjørvika* (1977). *Vi i Østensjøbyen* (1985) er en bok om noen av de nyere bydelene i Oslo.

Han skrev også skjønnlitterært, blant annet naturskildringen *Perleuglemannen* (1978) og romanen *Farvel sjømann* (1979, ny utgave 1987).

Sigurd Senje skrev også bøker med stoff fra Den andre verdenskrig, flere av dem for ungdom, *Dum dum kuler* (1973), *Forræder skutt* (1981), *Ekko fra Skriktejenn* om «Feldmann-saken» (1983, filmatisert 1987 med tittelen *Over grensen*), *Glemt soldat* (1983) og *Dømte kvinner* (1986).

Sigurd Senje fikk Kirke- og undervisningsdepartementets pris for sin første ungdomsbok *Sleiven* finner kursen (1959). *”Spillet om Sarabråten”*, fra 1976 er en musikalsk revy som spilles ved ruinene på Sarabråten.

Les bøker av Sigurd Senje på nett

- Les Østmarka (1974) hos bokhylla.no
- Les Skjærgårdsparken og miljøet omkring (1976) hos bokhylla.no
- Les Sleiven finner kursen (1959) hos bokhylla.no
- Les Forræder skutt (1981) hos bokhylla.no
- Les Dum-dum-kuler (1973) hos bokhylla.no

Kilde: Store norske leksikon og Wikipedia

FLAGGERMUSNATT

LETT Å HØRE - IKKE SÅ LETT Å SE

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Norsk Zoologisk Forenings flaggermusgruppe i samarbeid med Østensjøvannets Venner fortalte om flaggermus og demonstrerte lydene via flaggermus-detektor fredag 23. august. Det ble et spennende møte med nattens flyvere.

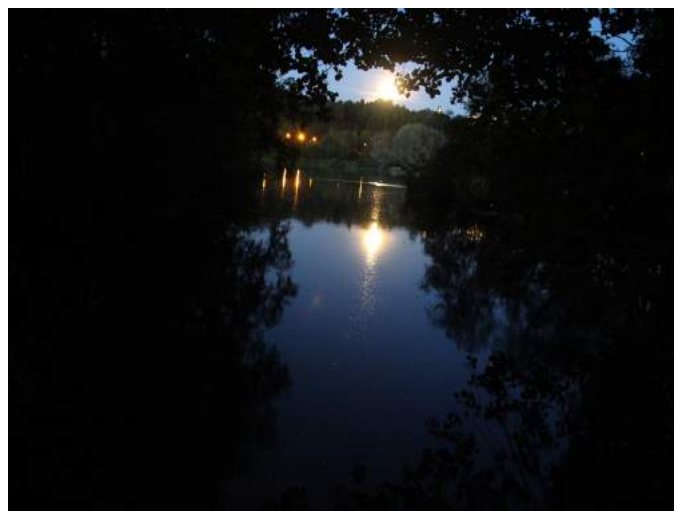
Et hundretalls fremmøtte fikk et levende innblikk i flaggermusenes liv, først gjennom et foredrag ledsaget av bilder på skjerm i nattemørket og deretter på speiding etter de små pattedyrene med ultralyd-detektorer.

Ingen av flaggermusartene var lett å se der de flagret over den månelyste vannflaten eller høyt opp over trekronene. Men knepene i ultralyddetektoren fortalte om full aktivitet fra flaggermus på jakt etter insekter.

For informasjon om flaggermus gå inn på:
www.zoologi.no/flaggermus.

Flaggermusnatten ble et spennende møte med nattens flyvere.

Ingen av flaggermusartene var lett å se der de flagret over den månelyste vannflaten eller høyt opp over trekronene.

Et hundretalls fremmøtte fikk et levende innblikk i flaggermusenes liv, først gjennom et foredrag av Kari Rigstad ledsaget av bilder på skjerm i nattemørket.

Leder i Oslo Elveforum, Ida Fossum-Tønnessen, ønsket de fremmøtte fra Tors familie, Oslo kommune, representanter for elvegruppene, frivillige organisasjoner og andre venner av Tor, velkommen til markeringen.

«TORS BENK»

«Tors benk» ble innviet med en liten, men stemningsfull seremoni tirsdag 1. oktober. Benken er plassert tett ved Sagdammen i Ljanselva. «Til minne om elveentusiasten Tor Holtan-Hartwig fra Miljøprosjekt Ljanselva og Oslo Elveforum» kan vi lese på den siden som vender ut mot Sagdammen.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Leder i Oslo Elveforum, Ida Fossum-Tønnessen, ønsket de fremmøtte fra Tors familie, Oslo kommune, representanter for elvegruppene, frivillige organisasjoner og andre venner av Tor, velkommen til markeringen. Hun fikk også æren av å klippe over det røde bånd som prydet benken kombinert med en vakker bukett i naturens høstfarger.

Fra Oslo kommune takket Runar Ovesen for hva Tor og Oslo Elveforum har gjort for en blå-grønn by der ørreten vokser seg stor. Tor fremsto som en vennlig, sterk og klar inspirator, var hans karakteristikk. Han nevnte spesielt innsatsen for adopsjonsskolene, talerør for lokal overvannbehandling og for verdien av åpent vann i byen.

Tosidig benk

Da tanken om en minnebenk ble lansert tok Sverre Samuelsen fra Miljøprosjekt Ljanselva tak i ideen og syklet rundt i byen for å se på forskjellige benktyper. Resultatet ble en «tosidig» benk. Da kan man velge mellom å sitte vendt mot Sagdammen eller mot de forbipasserende på turveien, uttalte Sverre Samuelsen. Det tror jeg Tor ville like, la han til.

Tor hadde aldri fått tid til å sitte der, sa en av de som fikk ordet. Hans kone Anne grep ordet og korrigerste: -Tor ville helt klart likt benken og satt seg der sammen med barnebarn og oldebarn!

Etter seremonien ved benken ble det servert kaffe og vafler utenfor Sagstua, også et av Tors store prosjekt. Leif Bertnes fra Miljøprosjekt Ljanselva berettet om Tors visjoner og hva han hadde oppnådd med Miljøprosjekt Ljanselva. Flere hilsener ble fremført, bl.a. fra Bymiljøetaten ved Signe Nyhuus. Fra Oslo og Omland Friluftsråd deklamerte Oddvar Rolstad med Einar Skjæraasens dikt «Du ska itte trø i graset» som en hilsen fra frivilligheten.

Du ska itte trø i graset.
Spede spira lyt få stå.
Mållaust liv har og e mening
du lyt sjå og tenkje på.
På Guds jord og i hass hage
er du sjøl et lite strå.

Planten trekker klorofyllet ut av bladene og ned i rota, og de gule og røde fargestoffene, som egentlig er til stede hele tiden, kommer til syne.

HØSTFARGER OG ENKELTBEEKKASIN

-NYTT FRA NATUREN

AV AUDUN BREKKE SKRINDO

Høstfargene ble ekstra fine i år 2013

Som mange vet er klorofyll et verdifullt stoff for plantene, der vann, sollys og karbondioksid blir omdannet til sukker. Det kreves mye energi for å lage klorofyllet. Derfor er dette stoffet for mye verdt til at det kan slippes ned som avfall sammen med bladene som mistes hvert år. Planten trekker klorofyllet ut av bladene og ned i rota, og de gule og røde fargestoffene, som egentlig er til stede hele tiden, kommer til syne.

Mens gradestokken andre år kan gå under null allerede i løpet av september, satte den samme måneden i år en god del varme-rekorder i Norge. Denne perioden med varme gjorde at plantene denne høsten fikk tid til å danne ekstra mye sukker i bladene. De stedene hvor det samtidig har vært tørt har ikke alt sukkeret blitt transportert ned til røttene. Da konsentreres det i bladene under tørkeprosessen. Noe av dette sukkeret omdannes til rødt fargestoff, som gjør høstfargene enda finere enn ellers.

Enkeltebekkasin på EuroBirdwatch13

Søndag den 6. oktober ble det gjennomført telling ved Østensjøvannet. Hele Europa er invitert til å telle fugler i løpet av denne dagen. Målet med en parallell og samtidig telling i mange land og fugleområder er at tallene skal stemme bedre. Dersom

Bare hodet på enkeltbekkasinen kom frem. Men det er nok til å se de flotte mørke stripene som går fra nebbroten og over hodet.

man lar det gå mange dager mellom tellingene vil det kunne bli store feilkilder.

Mange lever i den tro at når vi bare er kommet over august, så er det ikke flere spennende fugleobservasjoner. Det skulle vise seg å bli en superdag. Noe som er blitt ekstra sjeldent ved Østensjøvannet i de seinere år er vadefugler. Derfor var det ekstra gledelig at gruppa fikk se vadefuglen «enkeltebekkasin».

Høstfargene ble ekstra fine i 2013.

Objektivene som sitter på dagens kompaktkameraer har stort sett så liten objektivåpning at det er enkelt å fotografere gjennom teleskopet. Det skal svært gode forhold til for at det skal bli bra. Men siden dagens enkeltbekkasin landet på fast grunn, rett ved Bølerbekken, så fikk vi tid til å se litt nærmere på arten.

Enkeltebekkasinen finnes over store deler av Vest-Palearktis. Dette er en faunaregion som dekker et område fra Atlanterhavet i vest til Uralfjellene i øst, samt fra Arktis i nord til Saharaørkenen i sør. I Norge finnes den på fuktige enger og i myrlandskap. På Jæren legges de første eggene i april, mens rugestart kan være seint i juni i Finnmark. Tre til fem egg legges og ruges, hovedsakelig av hunnen, i 18-19 døgn.

«Vår» enkeltbekkasin denne formiddagen satt dessverre godt skjult, men vi klarte heldigvis å finne den med teleskopet. Som du ser av bildet kom bare hodet frem. Men det er nok til å se de flotte mørke stripene som går fra nebbroten og over hodet.

BLI MED I ØSTENSJØ-VANNETS VENNER

-NY VERVEBROSJYRE

AV TORE NESBAKKEN

En vervebrosjyre er viktig med tanke på å informere om vårt arbeid for Østensjøvannet og dermed trekke nye medlemmer til foreningen. Vår eksisterende vervebrosjyre begynner å bli av gammel dato. I løpet av sommeren og høsten har styret, med Audun Brekke Skrido som primus motor, arbeidet med å utforme en ny brosjyre. Vi håper resultatet vil falle i god jord både blant nåværende og kommende medlemmer.

Det var ganske enkelt å enes om formatet. Våre tidligere brosjyrer har hatt form av et A4 ark brettet i to. Denne gangen var vi enige om en 6 siders brosjyre (A4 med 2 falser) med størrelse 10 x 21 cm.

Mer arbeidskrevende var det å få innholdet på plass. For å tiltrekke oppmerksomhet er det visuelle inntrykket viktig, dvs. det må være bilder og farger. Det er dermed ikke mye tekst det er plass til og her må det prioriteres. På den begrensede plass som er til disposisjon, har vi valgt å fokusere på naturen og vårt arbeid for å ta vare denne, samt områdets betydning for lokalbefolkningen. I tillegg kommer nødvendige faktaopplysninger om foreningen.

Styret er fornøyd med resultatet, men det er alltid rom for forbedring. Etter hvert som den nye vervebrosjyren spres og blir kjent, tar vi gjerne i mot kommentarer og synspunkter.

Slynstøtvier er ganske vanlig på fuktig næringsrik jord, fortalte Jan Wesenberg, og plukket opp et individ av planten.

VILLBLOMSTENES DAG

I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK FINNER VI OM LAG EN TREDJEDEL AV ALLE PLANTEARTER I NORGE!

Søndag 16. juni 2013 ble det arrangert Villblomstenes dag ved Østensjøvannet. Denne dagen var det rundt 60 blomstervandringer over hele landet. Medlemsturen ved Østensjøvannet startet ved fuglekikkerskjulet, ved utløpet av Smedbergbekken. Derfra gikk turen over Tallberget. Turleder var botanikeren Jan Wesenberg som kjenner områdets flora bedre enn noen andre.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Villblomstenes dag har vært arrangert av Dansk Botanisk Forening årlig siden 1988. I 2002 ble Sverige og Norge med for første gang. På turen fikk vi se vanlige og mindre vanlige planter. Det ble fortalt om hvilke miljøer de vokser i og om plantenes kulturhistorie.

I Norge finnes det mer enn 1500 ville- eller forvillede blomsterarter – en rikdom å glede seg over, og en arv å verne om! I Østensjøområdet Miljøpark finner vi faktisk om lag en tredjedel av alle arter i Norge! Mange av disse plantene kan brukes til mat, drikke og som pynt. Det er mange historier og tradisjoner knyttet til plantene.

Arter i sumpområdet

Området rundt fuglekikkerskjulet er et typisk sumpområde. Gulldusk er typisk for vått terreng. Det samme med sumpkarse, en underart av engkarse. Sauelauk er en rikmyrart som egner seg godt som gåsebeite. Kanskje derfor vi finner mange gjess på beite akkurat her. Jan Wesenberg henviste til feltet med myrkongle rett sør for fugleskjulet. Det er den eneste ville kalaarten i Norge, men giftig. Området domineres også av kalmusrot i myrkonglefamilien, trolig innført av Haakon Tveter på Østensjø gård. Den har også vært dyrket som medisinsplante.

Jan Wesenberg forklarer for ivrige tilhørere på Tallberget.

Mjødurten

Mjødurten finner vi mange steder ved Østensjøvannet. Beklagelig vis spiser ikke kalvene på Bekkasinmyra planten som på høsten står igjen med stive stengler som best kuttes maskinelt. Det sies at små unge skudd er greit før for kalvene.

Selsnepen er giftig

Selsnepen er giftig, spesielt knollen. Utbredelsen har økt i takt med eutrofieringen. Mange mener at selsnepen gjerne kan utryddes, men Jan mente det er etisk tvilsomt å utrydde en vill art. -Ikke skjær med kniv i knollen for deretter å skjære brød – det gjør jeg ikke, var Jans gode råd.

Dunkjevle med bred og smal «sigar»

Bred dunkjevle er innført, også den en av Haakon Tvetters planter. Smal dunkjevle er vill i Østensjøvannet. «Sigaren» er halvparten så tykk som på bred dunkjevle. Begge artene krever næringsrik sumpvegetasjon.

Innførte arter

Valurt ble i sin tid innført som førplante. Nå har den forvillet seg, trolig har den en gang vært dyrket på Abildsø gård. Den vokser i utkanten av jordene ved turveien. Amerikamjølke ble påvist, som navnet sier innført fra Nord-Amerika, kanskje kommet hit som kornforurensning, antydte Jan Wesenberg. Krypsøleie og engsøleie er det mye av. Fra turveien mot vannet rager istervieren over gråseseljekrattene.

Tørrbakkevegetasjon

Vi passerte brenneriruinene. Her står skogstorknebb, åkersnelle (medisinsplante) og myrrapp langs veien. I brenneriruinene er det

Jan Wesenberg viser til feltet med myrkongle rett sør for fugleskjulet. Det er den eneste ville kalaarten i Norge, men giftig.

tørrbakkevegetasjon: sølvmyr, flerårsknave, og småbergknapp er typiske tørrbakkeplanter. Sistnevnte ble brukt til skopuss på Telemarskysten! Litt lenger framme ble ullborre med store blad pekt ut. Gjerdevikke og fuglevikke livet opp med sin fargeprakt. Det samme med rød jonsokblom.

Vasstelg – rikeste forekomst i landet?

For et par-tre år siden oppdaget Jan fem delpopulasjoner av vasstelg, jevnt fordelt langs et 300 meter langt belte på vestsiden nede ved vannet og antydte at dette kan være den rikeste forekomst i landet. Av hensyn til reservatregler gikk ikke gruppen på leting etter populasjonene.

Valurt ble i sin tid innført som førplante. Nå har den forvillet seg, trolig har den en gang vært dyrket på Abildsø gård. Den vokser i utkanten av jordene ved turveien.

Sumpkarse, en underart av engkarse, trives i sumpområdet ved fugleskjulet.

Hassel

I den hasseldominerte skråningen påviste Jan trollbær (giftig), firblad og fredløs. På feltet med hassel anbefalte Jan å ta ut noen av de store ospetrærne.

På høyre side av turveien sumpskog med svartor som dominerende tre. Gråor har lysere stamme enn svartor. Svartoren har mørk stamme og oppsprukken bark.

Moskusurt

Moskusurt har gjemt seg bak en stor stein, men Audun Brekke Skrindo fant den i mai. (Se side 7). Så vidt vi vet er dette den eneste forekomst i Aker-bygdene. Den blomstrer før hvitveisen og er en edelløvsogsart. På vei mot Tallberget passeres naturalisert rødhyll, sisselrot, ormetelg, teiebær, knollerteknapp, skogfiol, smyle, sauesvingel, engtjæreblom og i bakken oppover liljekonvall.

Valurt. Her ser man tydelig stivhåret på stengelen.

Rød jonsokblom vokser oppover mot Tallberget.

Eik og asal

Langs stien mot Tallberget er det også rester etter eiketrær, nå yngre trær som likevel har høy alder. Selv om «Tall» betyr «furu» behøver kollen ikke alltid å ha hatt furu som dominerende treart. Eik er vel så trolig, mente Jan.

Asal – fremmed art?

En svensk asal har forvillet seg opp i bakken, trolig er det fugler som har brakt den hit. Men den kommer nok fra Båhuslen som var norsk området til 1658, kommenterte Jan. Er den da en fremmed art? Den ser litt pjuskete ut og kan kanskje være elgbeitet. En rognasal (vill) står utsatt til på en skrent.

Blåbær, tyttebær, rødkløver, engfiol, gullris (vill), blåkløkker, smyle med lange sneip er også arter som ble kommentert på Tallberget.

I løpet av en tre timers tur var drøyt 100 plantearter påvist og omtalt.

Gulldusk er typisk for vått terreng.

TOR HOLTAN-HARTWIG

En høvding i arbeidet med Oslos vassdrag er borte. For oss i styret i Østensjøvannets Venner var han den mest erfarne rådgiver, en inspirasjonskilde av dimensjoner og en god venn. Han var initiativtaker og den store drivkraften i Oslo Elveforums arbeid gjennom mange år, og vi minnes spesielt hans iver og pågangsmot når det gjaldt gjenåpning av Oslos mange bekker, ikke minst i Østensjøområdet. For Tor Holtan-Hartwig var bekkene mer enn bare ”væskemengde i transitt til havet” som han uttrykte det. Bekkene og elvene er verdifulle og berikende elementer i bymiljøet.

Vi vil med dette uttrykke vår store takknemlighet for hans innsats, og slutter oss til Oslo Elveforums nekrolog (under) som sto gjengitt i Aftenposten 26. juli i år.

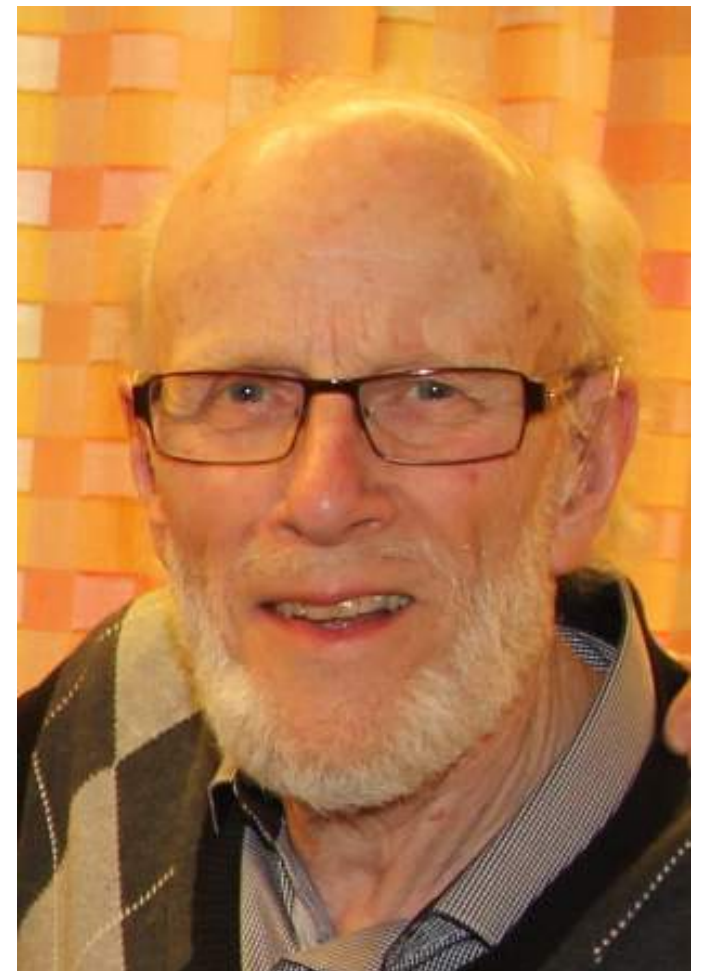
For styret i Østensjøvannets Venner
Amund Kveim
Leder

TOR HOLTAN-HARTWIG (1927-2013)

En veteran har vandret siste gang langs Ljanselven: Tor Holtan-Hartwig, 85, fikk hjertestans i Valdresfjellet - hans andre kjære naturlandskap.

Stifteren og mangeårig leder av *Miljøprosjekt Ljanselva* har vandret med hundrevis av ledsagere fra Fiskevollbukta til Rustadsaga, med kaffe, vafler og kåseri på Sagstua - om gleder ved en glitrende elv og om skjønnhet i det grønne landskapet i elvedalen. Med inspirasjon herfra ville han at oslofolk ved andre vassdrag skulle få slike opplevelser.

Rundt årtusenskiftet samlet han likesinnede i Oslo Elveforum, som gjennom frivillig innsats ved Østensjøvannet og de ti byvassdragene fra Lysakerelven i vest til Gjersjøelven i øst kjenner omsorg for elver, bekker, dammer og våtmarker i byggesonen, og arbeider for gjenåpning av deler av vassdrag som er gjemt under byen. Bevaring av det grønne i byen var blant merkesakene i Tor Holtan-Hartwigs mangeårige virke som representant for KrF i byens styrende organer, der andre sentrale tema for ham var etikk, livssyn og utdanning. Dette brakte ham videre til oppgaver som politisk rådgiver fra 1966 til 1971 for statsråd Kjell Bondevik - og til videre arbeid i KUD.

Tor Holtan-Hartwig

Tor Holtan-Hartwig hadde den gode gaven å la tanke og idé lede til aktivitet og tiltak. Han så verdiene i nærhet og nettverksbygging, var varm og åpen i samtaler, interessert og lyttende, klok og konstruktiv. Han søkte ikke konflikter, men samspill med fagfolk og etater, og det falt naturlig at han ble hedret med byens høyeste utmerkelse, St. Hallvardmedaljen, i 2007.

Vi etterlevende gleder oss over samvær og samspill med en kjær venn, vil videreføre hans visjoner - og sørger sammen med hans kjære ektefelle og deres storfamilie.

KARSTEN SØLVE NILSEN, SIGURD TØNSBERG, ANKER OG TRINE JOHNSEN, IDA FOSSUM TØNNESSEN, OSLO ELVEFORUM

MILJØPRIS TIL OPPSAL SKOLE -RUSKEN-AKSJONEN 2012

Oppsal skole ble onsdag 5. juni overrakt Østensjøvannets Venners miljøpris for 2012. Bakgrunnen er elevenes flotte innsats ved fjorårets Rusken-aksjon ved vannet.

AV LISE M. JOHANSEN

Elevene, som i fjor gikk i 4. klasse, var sammen med lærere og rektor samlet i skolens aula for å motta vandreprisen. Leder i Østensjøvannets Venner, Amund Kveim, kunne fortelle elevene at deres innsats dessverre er nødvendig, men også at den blir lagt merke til og verdsatt. ”Jeg skammer meg over å være voksen når jeg ser hvorledes voksne av og til forsøpler i naturen. Naturen ved Østensjøvannet er helt spesiell og det er viktig at fremtidens unge også får oppleve den. Jeg håper at deres barn i fremtiden slipper å plukke søppel etter andre”. De samme klassene deltok også ved årets aksjon.

Skoledager og fuglearter

Elevene fikk spørsmål om de syntes et skoleår hadde mange skoledager og det var en samstemt gruppe som kunne bekrefte dette. Ved Østensjøvannet er det sett like mange forskjellige fuglearter som det er skoledager i et skoleår kunne Kveim opplyse.

Diplom og vandrebilde er overrakt til Oppsal Skole fra fjorårets (2011) vinner Østensjø Skole. Fra venstre Linus Baumbusch, Mons Raastad Aass, Svea König fra Oppsal skole og Joakim Leikfoss, Maia Borg Nergaard fra Østensjø Skole og leder i Østensjøvannet Venner Amund Kveim. Bildet er tatt 5. juni 2013.

Vandreprisen

Vandreprisen ble overlevert av elever fra Østensjø skole som ble tildelt prisen sist. Selve prisen er et flott bilde av en stokkand, tatt av naturfotograf Ståle Dahlberg. Bildet blir det neste året hengende på skolen sammen med et diplom som viser at Oppsal vant prisen for 2012.

Bruker Østensjøvannet som klasserom

Rektor Hilde Gran takket og kunne fortelle at skolen regelmessig bruker Østensjøvannet som klasserom. De engasjerer seg gjerne ytterligere ved å adoptere et delområde på samme måte som en rekke andre skoler i bydelen har gjort, og vil også benytte tilbudet om å besøke Østensjøvannet våtmarkssenter på Bakkehavn gård.

Fra overrekkelsen av Miljøprisen for 2012 på Oppsal skole 5. juni 2013.

Den gamle garde i Oslo Elveforum. Fra venstre: Sigurd Tønberg, Karsten Solve Nilsen, Trine Johnsen, Ida Fossum-Tønnessen og Tor Holtan-Hartwig. Bildet er tatt 6. juni. Tor døde en måned senere 5. juli.

NYTT FRA OSLO ELVEFORUM

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Vår- og årsmøte ved Østensjøvannet

Østensjøvannets Venner var stedlig vertskap for Oslo Elveforums vår- og årsmøte 6. juni.

Vår møtet ble innledet med befaring til fugleskjulet og Østensjøvannet våtmarkssenter på Bakkehavn gård. Møtet fant sted i undervisningsrommet på Abildsø sykehjem. BU-leder Kristin Sandaker hilste fra og presenterte Bydel Østensjø. Hun understreket at når folk flytter på seg er det vanligvis innen bydelen, noe hun tok som et uttrykk for at innbyggerne likte seg i egen bydel. Hun nevnte spesielt nærhet til Østensjøvannet og Marka som gode rekreasjonsområder.

Leder i Østensjøvannets Venner, Amund Kveim, orienterte om Østensjøområdet Miljøpark.

Strategisk plan for Oslo Elveforum ble presentert. Planen er et arbeidsdokument som vil bli revidert med jevne mellomrom.

Årsmøtet

På årsmøtet, som etterfulgte det faglige vårmøte, ble årsmelding, regnskap og budsjett behandlet. Følgende ble valgt til styringsgruppen:

Medlemmer

Leder: Ida Fossum Tønnessen (Mærradalsbekken)
1. nestleder: Leif-Dan Birkemoe (Østensjøvannet)
2. nestleder: Bo Wingård (Lysakerelva)
Kasserer: Leif Bertnes (Ljanselva)
Vidar Berget (Alnaelva)
Julie M. Løddesøl (Hoffselven)

Varamedlemmer

Frithjof Funder (Ellingsrudelva)
Harald Lundstedt (Gjersjøelva)
Ida Elisabeth Hvoslef (generell)
Ulf Fredriksen (generell)
Odd Solvang (Hoffselva)

I tillegg er det flere styreoppnevnte tillitsverv.

Trine Johnsen har fra 1. juni 2013 ikke lenger et fast ansettelsesforhold i OE. Hun har jobbet med Ljanselva fra slutten av 1980-tallet og fra begynnelsen av 2000 vært prosjektansvarlig i OEs elveadopsjonsordning. Trine ble takket for sin innsats og overlevert blomster og boka *Leve som elver*. Trine Johnsen ble valgt inn som konsulent i rådgivergruppen med møterett.

Tre mann vandrer oppover elva, den ene med høyspent batteristrom på ryggen. Med jevne mellomrom ble det sendt strøm ut i vannet. Fisken som var i nærheten ble dermed slått i svime i 10-12 sekunder. Da gjaldt det å fange fisken før den forsvant nedover i stryket.

DØD BEKK FÅR NYTT LIV

Fra tid til annen inntreffer det forurensning av bekker og vann - en trussel man må forsøke å unngå ved å innarbeide gode rutiner. Hendelsene skjer gjerne fort og med fatale konsekvenser. Klorutslippet i Akerselva i 2011 vil mange huske som en katastrofe med store ødeleggelser for fisk og andre vannlevende organismer. Denne gang inntraff hendelsen i vårt nabovassdrag Ljanselva.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Alt liv drept

Som elvevenner ble vi derfor skremt og triste da vi fikk kjennskap til at det i desember 2012 ved en feiltagelse av en lastebilsjåfør ble sluppet en solid mengde (trolig 4 000 – 5 000 liter) 25 % ammoniakk-oppløsning i en kum med forbindelse til overvanns-avløpet fra forbrenningsanlegget til Energigjenvinningsetaten (EGE) på Klemetsrud. Ammoniakk er svært giftig for vannlevende organismer og fikk derfor fatale konsekvenser for bunndyr og fisk i Gjersudbekken som renner inn i Ljanselva omtrent ved Hauketo. Ammoniakken drepte alt liv fra Klemetsrud og helt ned til fjorden ved Fiskevollbukta.

Flytting av fisk

Miljøprosjekt Ljanselva tok fatt i saken. Etter søknader både til Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Miljøvernavdelingen, som trakk sammenligning med situasjonen i Akerselva etter klorutslippet i 2011, og til Oslo kommune, Bymiljøetaten, fikk man lov til å flytte inntil 100 bekkørret fra øvre del av Ljanselva og over i

Gjersrudelva for å reetablere fiskebestanden. Denne operasjonen fant sted i slutten av september da fisken er gytemoden.

Frivillige

Mange frivillige møtte opp 24. september da ørreten skulle fanges. Folk fra Miljøprosjekt Ljanselva, Oslo Elveforum, Bymiljøetaten og Energigjenvinningsetaten stilte beredskapsvillig opp. Det var den fiskekyndige Hjalmar Eide fra NJFF i Akershus som sammen med sine kollegaer skulle prøve å fange så mange som mulig av de 100 bekkørretene det var gitt konsesjon for.

Elektrisk fiske

Fiskeredskapet som ble brukt var mer effektivt enn noen hobbyfisker kan drømme om. Tre mann gikk i elva med store hover. En av karene hadde høyspent batteristrom på ryggen og sendte et kraftig støt ut i vannet med jevne mellomrom. Fisken som var i nærheten ble dermed slått i svime i 10-12 sekunder. Da gjaldt det å fange fisken før den forsvant nedover i stryket.

Hjalmar Eide fra Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF), viser en ørret til NRK som laget en reportasje fra det spesielle fisket. Bymiljøetaten engasjerte NJFF til det praktiske oppdraget med å fange fisken.

Fisken som ble fanget var alt fra små årsgammel ørret og opp til fisk på 300 – 400 gram. Fangsten ble løftet over i bøtter og senere overført til større kar for transport til Gjersudsbekken der fisken ble sluppet ut på et egnet sted.

Fiskeutstyret var effektivt, men det tok likevel tid før man kunne si seg fornøyd. Fangsten kom opp i rundt 75 ørret, intet dårlig dagsresultat.

Østensjøvannet og Ljanselvvassdraget

Østensjøvannet har i flere tiår vært tilført friskt vann fra Ljanselvvassdraget. De naturlige tilførselsbekkene har ikke hatt god nok kvalitet slik at kunstig hjelp har vært nødvendig. Overføringen skjer via den gamle drikkevannsledningen fra Nøkle vann og kommer inn i sørenden av Bogerudmyra ved Rustadfeltet.

HAVRE OG TIMOTEI

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

På Østensjø gårds jorder var det enda et år med timotei. Forpakter Harald Killingmo slo gresset to ganger, mot slutten av juni og i slutten av august.

På Abildsø gård var det havre som ble dyrket. Forpakteren Arnt Myrvoll kom sent i gang og skjæringen skjedde i de første dagene av oktober. Jordene skal i år høstpløyes, opplyser Arnt Myrvoll til Sothøna. En metode som ofte brukes er at man sår havre og timotei (eller en annen gressblanding) samtidig. Havren kommer til høsten, mens timoteien kommer til våren. Dette er effektivt vekselbruk samtidig som harving unngås hvert år.

Det er utrolig fort forpakterne gjør unna slåtten og treskingen. Med den maskinparken de har til rådighet gjøres jobben på noen timer. Men det hender de tar en pause og kommer tilbake dagen etter.

På jordene øst for Abildsø gård ned mot turveien og Østensjøvannet anla man i år en kantsone for tydeligvis å hindre avrenning. Det ser ut til å ha hatt en god virkning på vannmengden i de langsgående grøftene. Trolig har det ført til langt mindre utslipp og avrenning i Østensjøvannet.

Slått på Østensjø gård i slutten av august.

Havren ble skåret i begynnelsen av oktober på Abildsø gård.

Finn orienterer om bakgrunnen for skjøtselen på Bakkehavntoppen under en kaffepause. Fra venstre: Inger Johansen, Jan Egil Pedersen, Johan Mollatt, Sigmar Schulien, Bjørn Steensrud, Erling Joar Fløttum, Kari Torske, Jenny Drage, Kjell Maalø og Finn Arnt Gulbrandsen (stående).

GJENGROING STOPPET

-SKJØTSELSARBEID SOMMEREN OG HØSTEN 2013

Alt skjøtselsarbeid Østensjøvannets Venner/Dugnadsgjengen, men også adopsjonsskolene og foreningen ØX utfører, er i henhold til «Forvaltningsplanen for Østensjøområdet miljøpark». Arbeidet utføres på oppdrag av og etter drøftelser med Fylkesmannen eller Bymiljøetaten.

TEKST FINN A. GULBRANDSEN
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Klopper

På slutten av forrige semester la vi ut klopper på våte steder i Tallbergåsen, Rognerudskogen og ved Barnas bro ved Granhekkveien. Dugnadsgjengen talte over 10 stykker hver gang, så det gikk unna i rekordfart. Ikke minst dagen vi jobbet på Sjøli, da håndterte hele 17 personer de tunge kloppene, var håndlangere og drillet skruer i stikkene under.

Vi har fått mange hyggelige tilbakemeldinger om at kloppene er gode å ha på våte dager. Det blir lettere å forsere et sølete terreng.

Avslutningen av semesteret bestod i å luke bort russekål. Denne fremmede arten er lei å bli kvitt, men det synes som om det blir mindre av den. (Se forøvrig artikkelen om bekjemping av fremmede arter på side 15).

Slåttemarka på Bakkehavntoppen

For tredje året på rad har vi hatt slått på Bakkehavntoppen. Også dette året ble området utvidet.

Slåtten har foregått i august og september. Etter råd fra botanikere er det først og fremst viktig i denne fasen å bli kvitt biomasse fordi det er flere tiår siden Bakkehavntoppen har blitt slått årlig. Gjengroingen har derfor nådd langt.

I henhold til skjøtselsplanen har vi også felt en del osp. Osp er en typisk art som kommer fort på gammel slåttemark dersom slåtten opphører. Den er i slike områder et tegn på at gjengroingen sakte, men sikkert får tak. Derfor har vi fjernet ospen, men spart de aller største da osp er spesielt godt egnet for reirhull for de fleste spettearter.

Godt gammeldags slåttearbeid. Jenny Drage (med rive), Inger Johansen og Johan Mollatt. Helt til høyre Bjørn Steensrud og Sigmar Schulien.

Neste år bør vi få botanikere til å gå over området for å se om slåttemarka utvikler seg i riktig retning.

Foreningen ØX

Dugnadsgjengen nedlegger nesten et årsverk hvert år, et fantastisk arbeid. Denne gjengen kan du takke for at du kan gå på klopper på våte steder. Foreningen ØX kommer også med en viktig hjelpende hånd hver høst og vinter. I høst vil de bidra med å felle gran i områder der andre planter lider under granas dominans. Grana kaster mye skygge og bidrar derfor i negativ retning for de fleste andre planter.

Effektiv skjøtsel på Bakkehavntoppen.

Den store tohjulstraktoren bryter seg inn i bringebærkrattet på Bakkehavntoppen. Ved rattet Andreas Petter Jensen.

Uten stordugnader og ildsjeler i Østensjøvannets Venner og skoleelever fra adopsjonsskolene ville beiteprosjektene på Bekkasinmyra og Bakkehavn vært umulig å gjennomføre. Rydding av øyene for trær som truer med å bryte ned breddene ville heller ikke ha blitt gjennomført.

Meld deg til dugnad!

Dugnadsgjengen trenger fortsatt frivillige. Har du lyst og anledning til å bidra til at vi får en bedre miljøpark, kan du ringe 481 58 776 og melde deg på. Dugnadene foregår hver mandag fra 1030 – ca. 1330. Det er god trim! Velkommen!

Nytt lass med høy fylles opp i tilhengeren for kjøring til Grønmo.

NATUR- OG KULTURKVALITETER I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

Bildet dekker store deler av felt 13, Bogerudmyra vest, i Østensjøområdet Miljøpark. Etter åpningen i 2005 av Langerudbekken rensepark er det anlagt flere slyng før den renner ut i kanalen ved Bogerudmyra. Sør for bekken er det en opparbeidet fotballbane. (Mercantilebanen).

BOGERUDMYRA VEST

TEKST TOR ERIK BRANDRUD , FORSKER VED NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Felt 13 på kart over Østensjøområdets Miljøpark
Reguleringsstatus: Friområde – turvei

Beliggenhet, historie, naturgrunnlag og inngrep

Området ligger mellom Bogerudmyra og villabebyggelsen og strekker seg fra Østensjøveien i nord til Bakkehavn i sør. Det ble anlagt store arealer med grasplen her i perioden 1969-74 (Dahl m. fl. 1978). Fortsatt er mye av dette plenareal. Den nordre halvdel består imidlertid nå av fukteng som har kommet opp naturlig etter at plenklippingen opphørte på 1990-tallet. To svaberg som står i enga, er formet av isens vandring på slutten av istiden og viser en permisk diabasgang. Deler av enga er fukteng som følge av at grunnvannet står usedvanlig høyt i området. Langerud-

bekken, som er en viktig tilførselskilde til Bogerudmyra, ble åpnet som rensepark i august 2005 og går nå i flere slyng (Sothøna nr. 30, oktober 2005). Sør for bekken er det en opparbeidet fotballbane. Det er dumpet noe hageavfall nær bebyggelsen i vest.

Vegetasjon og planteliv

Nord i området er det for en stor del fukteng, som stedvis er relativt artsrik med kravfulle og uvanlige arter som åkermynthe, klourt, flikbrønsle, engrødtopp og storengkall (mye). Det står noe bjørk og vier i enga. En bestand av den introduserte og konkurransesterke arten kanadagullris vokser på skråningen i vest og forekommer så vidt innenfor engene nord i området. Den sørlige delen av området består av artsfattig grasbakke.

Lav og sopp

Områdets lav- og soppflora er ikke kjent, men er sannsynligvis triviell.

Virvelløse dyr

Områdets fauna av virvelløse dyr er ikke kjent.

Fugl og pattedyr

Plenarealene er relativt viktige raste- og næringsøkområder for ender, gjess, måker, trost, stær, erler og piplerker. Oppslag av tistler gir grunnlag for frøspisende finkefugler (spesielt stillits) om høsten.

Ulike arter av flaggermus jakter om natten etter insekter over området.

Naturverdi

Plenarealene er vurdert som lokalt viktig viltområde ut fra forekomst av fugl. Fuktenga i nord har en viss botanisk verdi med kravfulle og uvanlige arter. Engarealene i sør har potensiale til å utvikle seg til biologisk verdifulle enger etter bekkeåpningen og restaurering/skjøtsel av engarealer.

Trusler/aktuell skjøtsel

Plenarealene sør i området er med på å legge forholdene til rette for gjess, som utgjør et forurensnings- og slitasjeproblem for Bogerudmyra og Østensjøvannet. Manglende slått vil på sikt gjøre at de relativt artsrike, gjengroende fuktengene vokser igjen med krattvegetasjon. Kanadagullris og andre introduserte arter i området bekjempes hvert år av Østensjøvannets Venner. Kanadagullris er under kontroll i området takket være systematisk fjerning av arten i de siste årene.

Myrkongle vokser ved kanten av dammene. Hvit om sommeren, røde bær om høsten. Giftig.

ALNA I FAKKELLYS

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Under arrangementet *Alna i fakkellys* 26. september fikk også utløpet av Østensjøbekken i Alna sitt fakkellys. Fra et brett påmontert to fakler ble bekken fremhevet med sitt sildrende vann. Bekken renner åpent ut ved Bryn jernbanestasjon. Østensjøvannets Venner hadde opprettet stand ved den gamle Bryn bro, rett i mot Østensjøbekkens utløp. Mange var det som fikk øynene opp for bekken som ellers nokså anonymt renner ut i Alna.

Det var en jevn strøm av vandrende folk på vei fra Alnas øvre elvestykker ned mot Kværner. Møtet med ØVVs stand på Bryn var en av flere stasjoner som tydelig vis mange satte pris på.

Fakkeltbrettet ble heist ned langs muren på Bryn jernbanestasjon. Her var det skrudd fast to fakkelbokser som var tilstrekkelig til at man kunne skimte vannet fra Østensjøbekken. Johan Mollatt var den som sto bak den enkle, men virkningsfulle løsningen.

NATUR- OG KULTURKVALITETER I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

Bildet dekker stort sett felt 16 i Østensjøområdet Miljøpark. Åsen i bakgrunnen er Bakkehavnfjellet som på hitsiden er definert som Bakkehavn S (løvskog) langs bergrota. Engstykket mellom turveien og Lopperud barnehage til høyre i bildet er definert som Bakkehavn SØ (engstykke).

BAKKEHAVN SØR

TEKST TOR ERIK BRANDRUD , FORSKER VED NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Felt 13 på kart over Østensjøområdets Miljøpark
Reguleringsstatus: Friområde – turvei
Naturtype: hagemark (rike hasselkratt, m.m.)

A BAKKEHAVN S (LØVSKOG)

Beliggenhet, historie, naturgrunnlag og inngrep

Området er i nordvest avgrenset av de bratte bergveggene fra åspartiet mot Bakkehavn gård (felt 15 i Østensjøområdet Miljøpark), turveien rundt Bogerudmyra i øst og bebyggelse langs Paal Bergs vei i vest-sørvest. Store deler av området har tidligere vært beitemark-hagemark.

Området er påvirket av en nedgravd vannledning i nord med sekundær ugrasvegetasjon. Området er østvendt og grunnlendt, med en god del berg i dagen. Inn mot bergveggen er det en del stein og skredjord. For øvrig er det en del marine sedimenter.

Vegetasjon og planteliv

Det rikeste og mest interessante partiet er den gamle hagemark-skogen langs bergrota i nordvest. Her er det en rik løvskog med mye hassel og med overstandere av selje, osp og bjørk, dessuten

litt spisslønn, gråor og hegg. I tillegg til enkelte gamle, grove hasselkratt, forekommer det enkelte gamle trær av bjørk, osp og selje og enkelte gadd* og læger**. Undervegetasjonen er rik med kravfulle urter, bl.a. med en av få forekomster i Østensjøvannområdet av maria nøkleblom.

Området har mosedekte bergvegger. Utover mot den åpne engmarka er det en sone med yngre gjengroende løvskog av selje, osp og bjørk.

Sopp, lav og moser

Områdets sopp-, lav- og moseflora er lite kjent. Bergveggene har en velutviklet moseflora, men hovedsakelig av lite kravfulle arter. Grove hasselkratt med død ved kan huse sjeldne, vedboende sopparter. Den rike hasselskogen kan huse sjeldne, jordboende sopparter.

Virvelløse dyr

Områdets flora av virvelløse dyr er ikke kjent, men bl.a. gamle hasselkratt med mye død ved kan huse sjeldne og rødlistede arter (slike løvskogsarter er registrert flere steder ved Østensjøvannet).

Fugl og pattedyr

Området er et betydningsfullt matsøkings- og rasteområde for flere arter småfugl. Det er et viktig hekkeområde for troster, stær,

NATUR- OG KULTURKVALITETER I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

finker og meiser. Området huser også mer spesielle arter som jernspurv, grønnspett og hekkende spettmeiser. På sommerstid er gransangeren en karakterart i området. Rådyr observeres ofte i området.

Verdivurdering for naturtypekartleggingen

Lokalt viktig (C-område)

Området er vurdert som en lokalt viktig (C) naturtype ut fra forekomst av rik hagemarkspregert skog med innslag av grove, gamle hasselkratt langs bergveggen, og mosedekte bergvegger. *Rike hasselkratt er en nasjonalt truet vegetasjonstype*. Biomangfoldet i området langs berget her ved Bakkehavn bør imidlertid undersøkes nærmere for en endelig verdisetting.

Trusler/aktuell skjøtsel

Det skjer en viss tilgroing/fortetning av bestandet. Lokaliteten synes å ha eldre hagemarkselementer (bl.a. gamle hasselkratt) som bør tas vare på. I tillegg til hasseldominerte elementer har en her mulighet for å framelske/videreutvikle en åpen bjørk-osp (-selje)- hagemark med etter hvert gamle trær og med miljøkvaliteter som det i dag finnes lite av i området. Særlig vil lokaliteten være egnet for å få fram gamle, grove, hule osper, som er et karaktertrekk ved grunnfjellsområdene på østsiden av Oslofjorden, men som er meget sjeldent i Østensjøvann- området pr. i dag. Grove, hule osper er et meget viktig habitat for hakkespetter, samt vedboende insekter og sopp.

Rydding av død ved og hogst for å få bedre utsikt kan fjerne livsmiljøer for arter som er avhengig av død ved og gamle trær. Det kan bli økt slitasje og forstyrrelse for dyrelivet i området pga. ny boligbygging like sør for området (felt 17).

B BAKKEHAVN SØ (ENGSTYKKE)

Naturtype: småbiotoper, slåtteeenger

Beliggenhet, historie, naturgrunnlag og inngrep

Området dekker de åpne ødeengene øst for skrenten ved Bakkehavn og bebyggelsen og ligger vest for turveien ved Rustad idrettsfelt (felt 18). Enga har i tidligere tider vært dyrket. Arealet nederst mot turveien ble anlagt som plen for omtrent 30 år siden. I begynnelsen av 1990-årene fikk imidlertid plenarealet gro til. De siste årene har eng blitt slått en gang i året av Bymiljøetaten på ettersommeren.

Vegetasjon og planteliv

Som tidligere åker- og plenmark har engene en forholdsvis trivell flora, men utmerker seg med store forekomster av to uvanlige pionérarter som opptre rikelig i Østensjøvannområdet; engrød-topp og storengkall. Forekomsten av storengkall er uvanlig stor (Wesenberg 1995). Enga er i gjengroing i kantene. I vest har den introduserte arten kanadagullris etablert seg.

Gadd, stående død stamme, nær bergveggen mot Bakkehavnfjellet.

Bergveggene har en velutviklet moseflora, men hovedsakelig av lite kravfulle arter.

Sopp, lav og moser

Områdets mose-, lav- og soppflora er ikke kjent, men er høyst sannsynligvis triviell og lite utviklet.

Virvelløse dyr

Områdets flora av virvelløse dyr er ikke kjent. Lokaliteten kan ha en interessant insektfauna siden dette er et åpent blomstereng-areal nær en rik kulturlandskapssjø (jfr. funn av sjeldne/rødlistede insektsarter i forbindelse med ødeenga ved Sjøli).

Fugl og pattedyr

Området har så langt en kjenner til en fattig fuglefauna. Ulike arter av flaggermus jakter om natten etter insekter over området.

Verdisetting for naturtypekartlegging

Lokalt viktig (C-område)

Området er i utgangspunktet et relativt trivielt, tidligere åker/plenareal, men som ved slått gradvis kan reetablere en artsrik engflora. De store forekomstene av de konkurransesvake artene storengkall og engrødtopp er også verdifullt, samt områdets potensiale som blomsterengbiotop for insekter.

Trusler/aktuell skjøtsel

Ved den årlige slåtten vil man trolig opprettholde den spesielle floraen med store forekomster av storengkall og engrødtopp, samt etter hvert en artsrikere blomsterengflora. For seks år siden vokste det en del av den fremmede problemarten kanadagullris i kantene av området. Denne er nå fjernet fra området av Østensjøvannets Venner. Aksjoner mot fremmede arter gjennomføres hvert år av ØVV og Bymiljøetaten.

*stående, døde stammer **liggende, døde stammer

Rike hasselkratt er en nasjonalt truet vegetasjonstype.

Læger, liggende død stamme i området mellom bergveggen og turveien. Kjuke vokser på stammen.

Grafisk & Gaver AS

Profilering - Gaver - Tekstil
Trykksaker - Skilt - Stempler

Ryensvingen 11, 0680 Oslo
22 28 43 00 - grafisk-gaver.no

Østensjøvannets Venner takker våre annonsører som gjør det mulig å utgi Sothøna.

Shell / 7-Eleven Ryen Enebakkvn. 135, 0680 Oslo Tlf: 22 19 17 26 NY VASKEMASKIN	BERGERSEN Bergersen Flis Butikk/utstilling Åpningstider: Man-Fre 09-18, Tor 9-19 og Lør 10-15 Enebakkveien 123, Pb.218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 23 30 49 00, Fax: 23 30 49 01	
LAMBERTSETER UR & OPTIKK Synsundersøkelse Briller • Kontaktlinser Tlf.: 22 28 02 41	MORINGERS CATERING Selskapsmat Tlf. 22 67 64 90	
	MATHUSET Jacobs PÅ HOLTET Tlf. 22 28 58 58 FAX 22 28 58 68 ENEBAKKVEIEN 145, 1178 OSLO	

HÅNDVERKSBYGG AS

Tømrermester og Entreprenørforretning
Byggemelding/Prosjektering
MESTERHUS
Høyenhallvn 2, 0667 Oslo
Tlf.: 23 12 71 70
www.handverksbygg.no

NYBYGG - TILBYGG
REHABILITERING

Nytt bad!

22 76 15 70

Din lokale fagbedrift med lang erfaring.

Hos oss finner du kvalitetsbad!

Ring oss for tilbud, gode råd og veiledning.

Comfort Bryn AS
ROGER HAGEN
 Østensjøveien 60, Oslo

OPPSAL SAMFUNNSHUS SELSKAPS - OG MØTELOKALER

I bydelens hjerte

Vetlandsvn. 99/101 - 0685 Oslo
Tlf. 23 12 65 40

Lyse og trivelige selskaps- møte- og konferanselokaler til leie på dag og kveld. Vi har lokalalternativer som kan dekke fra 10 til 150 personer.
www.oppsalsamfunnshus.no

GRASROT ANDELEN

Gjennom Norsk Tipping kan du være med og støtte Østensjøvannets Venner - uten at det koster deg et øre!

Er du registrert spiller hos Norsk Tipping kan du be om at Østensjøvannets Venner mottar 5% av alle beløp du spiller for. Be din kommisjonær hjelpe deg neste gang du spiller

Du kan også gå inn på våre hjemmesider (www.ostensjovannet.no) og skrive ut strekkoden til høyre. Den leverer du din kommisjonær (stedet du spiller) som ordner resten for deg. Dersom du allerede har registrert en annen mottaker av Grasrotandelen, er det fortsatt mulig å endre dette slik at Østensjøvannets Venner i fremtiden blir mottaker.

I samarbeid med Frivillighet Norge og Idrettsforbundet

NORSK TIPPING

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Organisasjonsnummer: 983034446

32774983034446

BERGERSEN vann og varme Ryenstubben 7, 0679 Oslo Tlf. 22 76 70 20 Fax.: 22 76 70 01 E-post: bjorn.bergersen@bergersenvv.no	DROGSETH Blikkenslageri AS Verkseier Furulundsvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no	Life HELSEBODEN Oppsal Senter, Tlf. 22 27 87 40 Lambertseter Senter Tlf. 22 74 77 12
KNUT FURULUND A/S Lambertseter - Cecilie Thoresensvei 5 c, 1153 Oslo Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no	OBOS Som medlem har du alle fordelene Tlf.: 22 86 55 00	
BØLER BRILLESENTER & UR A/S Ta en optisk synsprøve for briller og kontaktlinser Bøler Brillesenter & Ur A/S Bøler senter, tlf. 22 26 22 68	Ingus biloppretting & lakking as Bilskadesenteret på Ryen Ryensvingen 2-4 ing A, 0680 Oslo Tlf 23 06 05 00 • Fax. 23 06 05 01	
GLASS EKSPERTEN HENTER OG BRINGER BØLER SENTER Bølerlia 2 Tlf 2226525	MENY MANGLERUD MANGLERUD SENTER 30% på innramming Tlf.: 22 75 77 00 Fax.: 22 75 77 01	AUTOTEAM RAFIKKSKOLE Manglerud Senter Tlf.: 22 26 34 07 / 920 69 963

Hjellnes Consult as
 - din tverrfaglige partner

Hjellnes Consult as
 har prosjektert gangbrua ved parkeringsplassen ved Østensjøvannet

Plogveien 1, 0679 Oslo
 Tlf: 22 57 48 00
 E-post: post@hjellnesconsult.no
www.hjellnesconsult.no

Ettersendes ikke ved varig
adresseforandring, men returneres
med opplysninger om riktig adresse.
Returadresse: ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo

Åkerøya med Abildsø gård omgitt av store løvtrær er et flott skue fra Enebakkveien, særlig på en klar høstdag. Bildet er tatt 5.10.2013.

Fuglekickerskjulet stikker ut mot Østensjøvannet midt på bildet og viser hvor sentralt det er plassert i naturreservatet.
Havreåkrene er skåret på Abildsø gård og gresset er slått på Østensjø gård. Bildet er tatt 5.10.2013.